

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בניי בניי כשתילי זתיים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת וישלח

אות א

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני ולה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושיו וספריו יזכה לישועות בבניי חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

**י"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"**

לקבלת הגיוון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

נתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת המליונות והספרים.

נתן להפקיד בבנק מדינתיל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו מן נתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים וכן מכל
צדה וצוקתו, וזושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהנחתו
בהקדמת ספריו.

הוצאת הפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'
לכבוד שעחת שבת שבע ברכות
השרויה בעיונם של הצוחחנים הנכבדים

הרה"ח הרבני
ר' יעקב יוסף גליק שליט"א
ועשפחחן שיחי' עזו"ש
ועחוחתנו הרה"ח
ר' עשה פאשקעס שליט"א
ועשפחחן שיחי' עזו"ש

בורא עולם השלם זה הבנין
שיעלה היוווג יפה לבנות בית נאמן בישראל
ולראות דורות ישרים עבורים ויזכו לראות
שענה ונחת צהם ועכל יוצ"ח כל היעים וזכות
הצחבר הקדוש ז"ע הבטחוחינו וברכותינו יעמוד
להם שיעלא ה' כל עשאלות לבם לטובה ולברכה
ויקיים בהם כל ברכותינו שכתב' ועיניכם תראויה
בנים בני בנים כשתגלי' זיחיס סביב לשולחנכם
חכעים ונבונים בתים עליאם כל טוב גם עושר גם
כבוד לא יסופו עזרעבס' אכ"ר

לשוחפוח של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון
ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק ברביו רבנו ולבארם בראוי עד חוכן שמשנת ידיו, אולם דברי רבנו עמוקים מני ים ואין כמותנו כלל להתגדר ולומר שהשנו את עומק דבריו והעיונו, ובודאי לא לקבוע כשה שנתכב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ה"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותנו הקדמונים, בודאי לא על רבנו הקדוש ז"ע יהיה תלונתכם כי אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לשי מלומדים אשר יבין וימצא פירושים ודרכים ויתר דאיים בהבנת דברי רבנו, אא מנטו שמיציאם ליריני ככרי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהדות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו כוביבו הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פְּרֻשֵׁת וַיִּשְׁלַח

א

מִדְרָשׁ רַבָּה (ב"ר עה, ד), 'וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְאָכִים' (בראשית לב, ד), אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינְא, הֵגֵר שִׁפְחַת שָׂרָה נִדְמָנוּ לָהּ חֲמוּשָׁה מִלְאָכִים, זֶה שְׁהוּא אוֹהֲבוּ שְׁל בֵּית, עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה. אֵלֵיעֶזֶר עֲבָדוּ שְׁל בֵּית נִדְמָנוּ לוֹ כְּמָה

הֵגֵר שִׁפְחַת שָׂרָה נִדְמָנוּ לָהּ וְכִי זֶה שְׁהוּא אוֹהֲבוּ עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה, אֵלֵיעֶזֶר וְכִי יוֹסֵף וְכִי

זֶרַע שְׁמוֹשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

א

יעקב שלח מלאכים אל עשו להחזירו בתשובה, ולהזהירו שלא יוכל לנצח

לדבר עמה כשברחה מפני שרה^ה, אם כן, זה - יעקב אבינו שְׁהוּא אוֹהֲבוּ שְׁל בֵּית - אוֹהֲבוּ שְׁל בֵּית אַבְרָהָם, עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה - שְׂרָאוּי שִׁישְׁתַּלְחוּ לוֹ מִלְאָכִים מִמֶּשׁ. וְעוֹד יֵשׁ לְלִמּוּד דְּבַר זֶה בְּקַל וְחוֹמֵר מֵאֵלֵיעֶזֶר, שְׁהִיָּה רַק עֲבָדוּ שְׁל בֵּית - בֵּיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וּמְכַל מְקוֹם, כְּשֶׁהֲלַךְ בְּשִׁלְיחוֹתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לְהַבִּיאַת אֵת רַבְקָה לְיִצְחָק לְאִשָּׁה, נִדְמָנוּ לוֹ כְּמָה מִלְאָכִים

דקדוקים בהוכחות המדרש
שנזדמנו ליעקב מלאכים

כתוב במִדְרָשׁ רַבָּה (ב"ר עה, ד)^א, על הפסוק (בראשית לב, ד)^ב 'וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְאָכִים', אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינְא, מִלְאָכִים מִמֶּשׁ שִׁלַּח, וְלֹא שְׁלוּחִים בְּשַׁר וְדָם^ג. וַיֵּשׁ לְלִמּוּד כֵּן בְּקַל וְחוֹמֵר, שְׂאֵם הֵגֵר שְׁהִיתָה רַק שִׁפְחַת שָׂרָה אֵשֶׁת אַבְרָהָם, נִדְמָנוּ לָהּ חֲמוּשָׁה מִלְאָכִים זֶה אַחַר זֶה,

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

מהסובר במדרש שהיו שלוחי בשר ודם. וכך פירש גם בתרגום אונקלוס, מלאכים - איזגדין. ה. והיינו כדעת רבי יוסי ברבי חנינא (ב"ר מה, ז), שחמשה מלאכים נשתלחו להגור. ופירש בעץ יוסף (שם), שנלמד כן ממה שבענין זה (בראשית טז, ח-יא) נאמר ד' פעמים לשון אמירה, שעל כל אמירה נשתלח לה מלאך אחר. וממה שנאמר מקודם לכן (שם פסוק ז) 'וימצאה מלאך ה', נלמד שנשתלח לה מלאך חמישי. ו. אולי צ"ל 'אֶהוּבוּ', כמו שהוא בהמשך דברי רבינו. אך גם במדרש לפנינו יש נוסחאות שגורסים 'אוֹהֲבוּ'. ז. במדרש (ב"ר נט, י) איתא, בשעה שאמר אברהם אבינו 'הוא ישלח מלאכו לפניך' (בראשית כד, ז), זימן לו הקדוש ברוך הוא שני מלאכים, אחד להוציא

א. לשון המדרש, 'מלאכים' אלו שלוחי בשר ודם. רבנן אמרי, מלאכים ממש. אמר רב חמא בר חנינא, הֵגֵר שִׁפְחַת שָׂרָה הִייתָה נִדְמָנוּ לָהּ ה' מִלְאָכִים, זֶה שְׁהוּא אוֹהֲבוּ שְׁל בֵּית עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה, וְמָה אִם אֵלֵיעֶזֶר שְׁהוּא עֲבָדוּ שְׁל בֵּית נִדְוּוּגוּ לוֹ כְּמָה מִלְאָכִים, זֶה שְׁהוּא אוֹהֲבוּ שְׁל בֵּית עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, יוֹסֵף קָטַנְן שֶׁל שְׁבֻטִים הִיָּה וְנִידְוּוּגוּ לוֹ ג' מִלְאָכִים, הִדָּא הוּא דְכַתִּיב (בראשית לו, טו-יז) 'וימצאהו איש' וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ 'וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ וְגו', זֶה שְׁהוּא אֲבִיהֶם עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה. ב. לשון הפסוק, 'וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֶשָׂו אָחִיו אֲרָצָה שְׁעִיר שָׂרָה אָדוֹם'. ג. הַגִּירָסָא לְפָנֵינוּ בְּמִדְרָשׁ, רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינְא. ד. וְלֹאפּוּקִי

מלאכים, זה אהובו של בית, על אחת כמה וכמה. אמר רבי יוסי, יוסף קמטן של שבטים היה ונודמנו לו שלוש מלאכים, זה שהוא אביהן של כלן, על אחת כמה וכמה, עכ"ל.

יש לדקדק, מה צריך לקל וחמר, אם בפרוש נאמר (שם פסוק ב-ג) 'ויפגעו בו מלאכי אלהים', ויאמר יעקב באשר ראם וכו'.

ויש לומר, דאיתא התם במדרש רבה

זרע שמשון המבואר

אחת כמה וכמה, שנודמנו לו מלאכים ממש, עכ"ל.

יש לדקדק על דברי המדרש, מה צריך יש לקל וחמר ללמדנו שנודמנו ליעקב אבינו מלאכים ממש לשלח לעשו, אם בפרוש נאמר בתורה שנשתלחו אליו מלאכים ממש ללוותו, ככתוב (בראשית לב, ג-ד) 'ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים, ויאמר יעקב באשר ראם מחנה אלקים זה וכו' ויקרא שם המקום ההוא מחננים. ומסמיכות הפסוקים יש ללמוד לכאורה, שהמלאכים ששלח יעקב לעשו, היו מאותם מלאכים".

יעקב הוצרך שיזדמנו לו

מלאכים חדשים לשלח לעשו

ויש לומר, בהקדם מה דאיתא התם

לסייעו, מכל שכן שזה - יעקב אבינו, שהיה אהובו של בית, על אחת כמה וכמה שיזדמנו לו מלאכים ממש.

אמר רבי יוסי, יש ללמוד דבר זה בקל וחומר מיוסף הצדיק, שקמטן של י"ב השבטים - הצעיר שבכולם היה, שהרי נולד אחר לידת כל השבטים חוץ מבנימין, ומכל מקום נודמנו לו שלוש מלאכים, כשהלך בשליחות אביו לבקר את אחיו בשכם, שהרי בענין זה כתוב בתורה שלוש פעמים 'איש' (בראשית לו, טו-יז) 'וימצאהו איש', 'וישאלהו האיש', 'ויאמר האיש נסעו וגו', וזה מלמד שנודמנו לו שלשה מלאכים^ט, ואם כן, זה - יעקב אבינו, שהוא אביהן של כלן - של כל י"ב השבטים, על

ציונים ומקורות

הסם והניחו לפני בתואל. ה. לשון הפסוקים, 'וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש, ויאמר את אחי אנכי מבקש הגידה נא לי איפה הם רעים, ויאמר האיש נסעו מזה פי שמעתי אמרים נלכה דתניה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן. ט. כמפורש בלשון המדרש. י. ע"פ מדרש תנחומא (וישלח סימן ג), ופירוש רש"י (בראשית לב, ג). יא. ראה יפה תואר השלם, שביאר שאכן עיקר הראיה שהיו מלאכים ממש, הוא ממה שהתורה הסמיכה פרשה זו, למה שכתוב לעיל שמלאכי אלקים פגעו ביעקב. והמדרש מוסיף באר שאין לתמוה על מה שנשתלחו מלאכים לעשות

את רבקה, ואחד ללוות את אליעזר, ע"כ. אמנם, מדברי המדרש כאן שנקט 'כמה' מלאכים, משמע שהיו יותר משניים. וכך מבואר גם מהמשך דברי רבינו. וכבר עמד על כך בפירושו מהרז"ו על המדרש כאן. וכן דקדק ביפה תואר השלם, על לשון המדרש 'כמה' מלאכים, מלשון המדרש לעיל שהיו רק שני מלאכים. אמנם ציין לדברי המדרש במקום אחר (ב"ר ס, יב. ילקוט שמעוני חיי שרה רמז קט), שהניחו סם המות באוכל שלפני אליעזר, ובא מלאך והפכו והניח האוכל עם הסם לפני בתואל, ואכלו מת. ומשמע שהיה זה מלאך שלישי. ובפסיקתא זוטרתא (לקח טוב, בראשית כד, לג) כתב, שהמלאך גבריאל החליף

מֵאֵלֶיךָ וְלִשְׁלַח שְׁלוּחִים לַעֲשׂוֹ, שְׁאִינוּ מִן הָרְאוּי לִפְנֵם בְּמַחְנֵה שְׂכִינָה, שְׁאִינָה שׁוֹרָה עַל פְּחוֹת מְשֻׁשִׁים רְבוּא (ילקוט שמעוני בראשית רמז קל). וּמְשׁוֹם הָכִי, הַצֶּרֶף לְלִמּוֹד מִקַּל וְחִמְרָה, שְׁבָאוּ לוֹ מִלְּאָכִים אַחֲרֵים לְשִׁמְשׁוֹ.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

שְׁאִינוּ מִן הָרְאוּי לִפְנֵם בְּמַחְנֵה שְׂכִינָה, שְׁאִינָה שׁוֹרָה עַל פְּחוֹת מְשֻׁשִׁים רְבוּא, וְאִם הִיא שׁוֹלַח מֵהֶם, הִיא הַמַּחְנָה מִתְמַעַט מְשֻׁשִׁים רְבוּא, וְשׁוֹב לֹא הִיטָה הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה שֶׁם. וְלִכְךָ מוֹכֵרָה שְׁאִין לְלִמּוֹד מִסְּמִיכוֹת הַפְּסוּקִים, שֶׁשֶׁלַח יַעֲקֹב מִלְּאָכִים מִהַמְּחַנָּה שֶׁהוֹזֵכֵר בַּפְּרֻשָׁה הַקּוֹדֶמֶת^{טו}. וּמְשׁוֹם הָכִי - וְעַל כֵּן הַצֶּרֶף הַמְּדֻרָשׁ שֶׁהוֹבָא בַּתְּחִילַת דְּבָרֵינוּ, לְלִמּוֹד מִקַּל וְחִמְרָה, שְׁבָאוּ לוֹ לִיעֲקֹב מִלְּאָכִים אַחֲרֵים, כְּדִי לְשִׁמְשׁוֹ - לְלַכֵּת בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ אֶל עֲשׂוֹ^{טז}.

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

בו ששים ריבוא. טו. בתנחומא (סוף סימן ב) כתוב שיעקב שלח לעשו 'מחנות של מלאכים' מאלו שליווהו. וכן משמע בבראשית רבה (עה, י) 'וביאר הרא"ם (בראשית לב, ד) שלמדו כן מתיבת 'לפניו', מאותן הכתובים לפני השליחות הזאת, שהן המלאכים. וראה עוד, גור אריה (שם)]. ובמדרש אגדה (שם) דרשו 'וישלח יעקב מלאכים', מה כתיב למעלה (פסוק ג), 'ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה', כמה הם מחנה אלהים, שני אלפים רבוא של מלאכי השרת, שנאמר (תהלים סח, יח) 'רכב אלהים רבותים אלפי שנאן', ואותן מלאכים נדמו כולם לחיילות של מלך, מהם לובשי ברזל, ומהם רוכבי סוסים וכו'. ולהמבואר במדרשים הללו, אפשר שכיון ששלח את כל המחנה, אם כן לא נתבטלה השראת השכינה, ולא הוצרך לשלוח מלאכים אחרים. אמנם רבנו ביאר לפי פשט משמעות המדרש שהובא בתחילת הדרוש, שנראה שלא היו אלו אותם המלאכים. טז. לכאורה עדיין יש להקשות,

(ב"ר עה, יז), 'ששים רבוא מלאכים היו חלים ומרקדים לפני יעקב בכניסתו לארץ, הָרְאָה הוּא דְכָתִיב (שם פסוק ג) 'ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה', ואין מחנה פחות משישים רבוא, עכ"ל. ולפי זה, לא היה יכול יעקב לקח

במדרש רבה (ב"ר עה, יז)^{טז}, 'ששים רבוא - שש מאות אלף מלאכים, היו חלים [לשון ריקוד]^{טז}, ומרקדים לפני יעקב - לכבודו, בכניסתו לארץ - כשחזר לארץ ישראל מבית לבן, הָרְאָה הוּא דְכָתִיב 'ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה', ואין 'מחנה אלקים'^{טז}, פחות משישים רבוא, לפי שאין השכינה שורה על פחות משישים רבוא מלאכים, עכ"ל. וְלִפִּי זֶה, לֹא הָיָה יָכוֹל יַעֲקֹב לְקַח מֵאֵלֶיךָ הַמְּלָאכִים, וְלִשְׁלַח שְׁלוּחִים לַעֲשׂוֹ, לִפִּי

שליחותו של בשר ודם. אך מדברי רבינו נראה, שביאר את דברי המדרש כפשטם, שההוכחה שהיו מלאכים ממש, היא מאליעזר והגר ויוסף הצדיק. ועל כך מקשה רבינו, למה לא הוכיח המדרש כן מהסמיכות להכתוב דלעיל. יב. לשון המדרש, רבי ברכיה בשם רבי לוי אמר, ששים רבוא מלאכים היו חלים ומרקדים לפני יעקב אבינו בצאתו מבית לבן. ורבנן אמרי, מאה ועשרים רבוא, הָרְאָה הוּא דְכָתִיב 'ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה' הרי ששים רבוא, זיקרא שם המקום ההוא מחנים, הרי מאה ועשרים רבוא. אולם בילקוט שמעוני (בראשית רמז קל) איתא גירסא הדומה לגירסא שהביא רבינו ז"ל, 'זיעקב הלך לדרכו', כמה מלאכים היו מלוין ליעקב, ששים רבוא, הָרְאָה הוּא דְכָתִיב 'ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה', ואין שכינה שורה על פחות משישים רבוא. יג. מלשון הפסוק (תהלים קמט, ג) 'יְהַלְלוּ שְׁמוֹ בְּמַחֲלוֹ'. יד. היינו שמתכתב 'אלוקים' נדרש שעל מחנה זה שרתה שכינה, מפני שהיו

וַיֵּשׁ לֹמֶר, שְׁלַחְנָךְ אִיצְמָרְיָכוּ חֲמֹשֶׁה,
מִפְּנֵי שֶׁהוֹאִיל שֶׁחָגַר בְּשִׂרְאֲתָהּ
שִׁנְתָּעֲבָרָה, הִיְתָה מְבוּזָה לְשָׂרָה שְׂאִינָה
זוֹכָה לְהַרְיוֹן, כְּדִבְרֵיכֶם (בראשית מז, ה) 'וַתֵּרָא
כִּי הָרְתָה וְאָקַל בְּעֵינֶיהָ, וַכְּמוֹ שִׁפְרָשׁ
רְשׁוּ"י שָׁם (פסוק ד). לָכֵן בָּאוּ לָהּ חֲמֹשֶׁה
מִלְּאֲכִים, לְרַמֵּז שֶׁמָּה שִׁשְׂרָה אֵינָה רְאוּיָה

אֶלָּא דִּאֲבֵתִי קָשָׁה, בְּמֵאֵי פְּלִיגֵי רַבִּי
יוֹסִי עִם רַבִּי חֲמָא. וְעוֹד, לָמָּה
לְשִׁפְחָה וְעֶבֶד נְזַדְמְנוּ לָהֶם מִלְּאֲכִים
יֹתֵר מִיּוֹסֵף, שֶׁהָיָה כָּל כֶּף חָשׁוּב וְצַדִּיק.
וְעוֹד קָשָׁה, לָמָּה רַבִּי חֲמָא מְבִיא שְׂתֵי
רְאוּיֹת מִחֲנָךְ וּמֵאֲלֵיעֶזֶר, הֲלֵא בְּחֵד
מִיַּנְיָהוּ סְגִי.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

ה' מלאכים רמזו ששרה תזכה לבן
על ידי הוספת 'ה' בשמה

וַיֵּשׁ לֹמֶר, שְׁלַחְנָךְ אִיצְמָרְיָכוּ - הוצרכו
לבוא חֲמֹשֶׁה מִלְּאֲכִים, מִפְּנֵי שֶׁהוֹאִיל שֶׁחָגַר
בְּשִׂרְאֲתָהּ שִׁנְתָּעֲבָרָה מאברהם, הִיְתָה מְבוּזָה
לְשָׂרָה שְׂאִינָה זוֹכָה לְהַרְיוֹן ולהוליד בן,
כְּמוֹ שֶׁהִיא זֹכְתָה, כְּדִבְרֵיכֶם (בראשית מז, ה) "
'וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וְאָקַל בְּעֵינֶיהָ, וַכְּמוֹ
שִׁפְרָשׁ רְשׁוּ"י שָׁם (פסוק ד)", שהיתה סבורה
ששרה אינה צדקת בפנימיותה כפי שהיא
מראה את עצמה. לָכֵן בָּאוּ לָהּ חֲמֹשֶׁה
מִלְּאֲכִים, לְרַמֵּז שֶׁמָּה שִׁשְׂרָה אֵינָה רְאוּיָה
לְהַרְיוֹן, אִין זֶה מְשׁוּם שֶׁאֵינָה צַדִּיקָה, אֵלֵא

דקדוקים בדברי המדרש שבפרשתינו

אֶלָּא דִּאֲבֵתִי - עדיין קָשָׁה על המדרש
הנ"ל, בְּמֵאֵי פְּלִיגֵי - במה נחלקו רַבִּי יוֹסִי
שדרש קל וחומר דווקא מיוסף הצדיק, עִם
רַבִּי חֲמָא שדרש הקל וחומר מהגר שפחת
שרי ומאליעזר עבד אברהם, ולא מיוסף
הצדיק. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, לָמָּה לְשִׁפְחָה
וְעֶבֶד - הגר ואליעזר, נְזַדְמְנוּ לָהֶם מִלְּאֲכִים
יֹתֵר מִמְּסַפֵּר הַמְּלֵאכִים שֶׁנִּזְדַּמְנוּ לְיוֹסֵף
שֶׁהָיָה כָּל כֶּף חָשׁוּב וְצַדִּיק". וְעוֹד קָשָׁה, לָמָּה
רַבִּי חֲמָא מְבִיא שְׂתֵי רְאוּיֹת לְדַבְרֵיוֹ, רְאוּיָה
אחת מִחֲנָךְ, וְרְאוּיָה שְׁנִיָּה מֵאֲלֵיעֶזֶר, הֲלֵא
בְּחֵד מִיַּנְיָהוּ סְגִי - די בראיה אחת מהן.

ציונים ומקורות

זה מהגר, ששם באו המלאכים 'לשמשו', דהיינו
לפייסה ולהדריכה שתשוב לביתו של אברהם. וכן
מאליעזר, שבאו עמו מלאכים 'לשמשו' כדי להפוך
את דעת בתואל ומשפחתו שיועילו לשלוח את רבקה
[כמו שרבינו מבאר להלן]. וכן אצל יוסף באו
מלאכים 'לשמשו', דהיינו ליעצו שלא ללכת אחר
אחיו, כמבואר גם כן בהמשך. יו. והיינו שלהגר
נודמנו חמשה מלאכים כדלעיל, ולאליעזר נודמנו
'כמה' מלאכים, וסובר רבינו שזה עכ"פ יותר
משלשה. וראה מה שנתבאר בהערה לעיל בלשון
המדרש שנודמנו לאליעזר 'כמה' מלאכים.
יח. לשון הפסוק, 'וַתֵּרָא שְׂרָי אֶל אַבְרָם חֲמִשָּׁ עֶלְפִי
אֲנִי נְתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחִיקָךְ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וְאָקַל
בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹט ה' בִּינִי וּבִינְךָ'. יט. לשון רש"י (על

למה לא הוכיח המדרש ששלוחי יעקב לעשו היו
מלאכים ממש, ממה שמצינו שנשתלחו לו מלאכים
לשמשו, ככתוב בפסוקים הקודמים, ומוכח שבאים
אליו מלאכים ממש, ומדוע הוצרכו להוכיח זאת
מהגר וכו'. ויש לבאר, שאף שמצינו שנשתלחו לו
מלאכים, אין זה מוכרח שאימתי שידוקק למלאכים
הם יבואו לשמשו, שאפשר שאף הוא זכה רק פעם
אחת למלאכים שימשו אותו. אולם ממה שמצינו
שאף להגר ואליעזר ויוסף נשתלחו מלאכים לשמשם
כשהוצרכו להם, כל שכן שגם ליעקב ישתלחו
מלאכים כשיצטרך להם. ואולי יש לומר עוד, שכאן
הוצרכו מלאכים 'לשמשו', דהיינו ללכת בשליחותו
אל עשו. וזה אין ללמוד ממה שבאו מלאכים רק
ללוותו ולכבדו. ועל כן הוצרך המדרש ללמוד דבר

לְהַרְיוֹן הוּא מְשׁוּם שְׁאִין לָהּ ה' בְּשִׁמָּה, שְׁנִקְרָאת שְׂרִי, וְלִכְשִׁישְׁתַּנָּה שְׁמָה, אָף הִיא תַּהֲיֶה רְאוּיָה לְהַרְיוֹן, וּכְדִי שְׁלֵא תָשׁוּב עוֹד לְבִזּוֹת אֶת שְׂרָה. וּמַעֲתָהּ, רַבִּי חֲמָא מְבִיא רְאִיָּה מִהַגֵּר שְׁנִשְׁתַּלְּחוּ לָהּ מִלְּאֲכִים, כְּדִי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

לָהּ לְהֵיוֹת עֲלוּבָה מִשְׂרָה, שֶׁהִיָּתָה מַעֲנָה אוֹתָהּ וּמִשְׁעֵבֶדֶת בָּהּ בְּקוּשִׁי, כְּדִאֲמַרִּין בְּמִדְרָשׁ (ב"ר ס, יד) עַל הַפְּסוּק (בראשית כד, סב) 'בָּאָר לְחֵי רְאִי, אוֹתָהּ שִׁישְׁבָה עַל הַפְּאָר וְאָמְרָה לְחֵי הָעוֹלָמִים, רְאֵה בְּעֵלְבוֹנִי. אָף עַל פִּי שְׁגַם הִיא חֲמָאָה נִגְדָּה שְׂרָה,

הַטַּעַם הוּא מְשׁוּם שְׁאִין לָהּ הַאֲוֹת ה' בְּשִׁמָּה, שְׁנִקְרָאת שְׂרִי, וְלִכְשִׁישְׁתַּנָּה שְׁמָה וּתִקְרָא שְׂרָה בַּה"א, אָף הִיא תַּהֲיֶה רְאוּיָה לְהַרְיוֹן. וְרַמְזוֹ לָהּ כֵּן, כְּדִי שְׁכַשְׁתַּחֲזוֹר אֵלֶיהָ לֹא תָשׁוּב עוֹד לְבִזּוֹת אֶת שְׂרָה וְלוֹמַר שְׂאִינָה צְדָקָתָה.

הַלִּימוּד מִהַגֵּר שֶׁהַמְּלֹאכִים מִפְּיִיסִים אִפְּלוּ לַחֲחוּטָא נִגְדָּה חִבְרִי

וּמַעֲתָהּ, רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מְבִיא רְאִיָּה שֶׁהַזְדַּמְנוּ לַיעֲקֹב מְלֹאכִים לְשַׁלְּחָם לַעֲשׂוֹ, מִהַגֵּר, שְׁנִשְׁתַּלְּחוּ לָהּ מִלְּאֲכִים כְּדִי לְהַפִּים - לַפִּיִּים אֶת דְּעַתָּהּ^כ, שְׁהֲיֶה נִרְאָה

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

וּזְרַעְתָּם בַּה"א, כִּי בִיצַחַק יִקְרָא לָךְ זֶרַע'. כֵּן נִרְאָה לְבָאָר דְּבְרֵי רַבִּינֵי, שְׁאָף שְׁלַעִיל בִּיאָר שֶׁהַמְּלֹאכִים רַמְזוּ לַהַגֵּר שְׁכַשְׁתִּיחוּסָף לְשֶׁרָה אוֹת ה"א תּוֹלִיד בֶּן, מִכָּל מְקוֹם, בּוֹדֵיא עֵיקַר שְׁלִיחַת הַמְּלֹאכִים לַהַגֵּר הִיָּתָה כְּדִי לַפִּיִּיסָה עַל מַה שְׂרָה הִעֲלִיבָה אוֹתָהּ וְהִיָּתָה מִשְׁעֵבֶדֶת בָּהּ בְּקוּשִׁי, שִׁמְחַמֵּת זֶה בְּרַחֲמָה, וּכְתוּב (בראשית טז, ו) 'וַתַּעֲנֶה שְׂרִי וַתִּבְרַח מִפְּנֵיָהּ, וּפִירַשׁ רַש"י, וְתַעֲנָה שְׂרִי, הִיָּתָה מִשְׁעֵבֶדֶת בָּהּ בְּקוּשִׁי, וְלִבְשָׁר לָהּ שְׁעִבּוֹר זֶה תּוֹכָה לַהַגֵּר לְחֵי רְאִי, אֵף עַל כָּל פְּנִים, מְבוּאָר מִכָּל זֶה שֶׁהַמְּלֹאכִים בִּישְׂרוּ לָהּ, שְׁאָף עַל פִּי שְׁחַטָּא בְּכַךְ שְׁבִיזָתָה אֶת שְׂרָה, מִכָּל מְקוֹם רְאוּיָה הִיא לְהַתְפַּיִס עַל הָעֲלֻבוֹנוֹת שֶׁשְׂרָה הִעֲלִיבָה אוֹתָהּ, כֵּן ל'. כֵּן. לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ, וַיִּצַּחַק בֵּא מְבוּאָ (בראשית כד, סב), אֵתָּה מִמִּיתָא, וְלִהֲיִכֵּן הַלֵּךְ, 'בֵּאָר לְחֵי רְאוּיָה, הַלֵּךְ לַהֲבִיא אֶת הַגֵּר, אוֹתָהּ שִׁישְׁבָה עַל הַבְּאָר וְאִמְרָה לְחֵי הָעוֹלָמִים, רְאֵה בְּעֵלְבוֹנִי. כֵּן לְשׁוֹן הַפְּסוּק, וַיִּצַּחַק בֵּא מְבוּאָ בָּאָר לְחֵי רְאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנְּגִבָה.

פְּסוּק ד' וַיָּבֵא אֶל הַגֵּר וַתֵּרָא וַתֵּבֵא פִי הַרְתָּה וַתִּקַּל גְּבַרְתָּה בְּצִינָה', אִמְרָה, שְׂרִי זֶה אֵין סִתְרָה כַּגְּלוּיָה, מִרְאָה עֲצֵמָה כִּאלִילוּ הִיא צְדָקָתָה וְאִינָה צְדָקָתָה, שְׁלֵא זָכָתָה לַהַרְיוֹן כָּל הַשָּׁנִים הַלָּלוּ, וְאִנִּי נִתְעַבְרָתִי מִבִּיאָה רַאשׁוֹנָה. כ. שֶׁהָאוֹת ה"א מְסוּגֶלֶת לַפְּרִיָּה וְרַבִּיָּה, וּכְמְבוּאָר בְּמִדְרָשׁ (ב"ר טז, יא) וּז"ל, רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר, 'הִבְטָנָא שְׁמִי' אֵין כְּתִיב כֵּאֵן, אֵלֵא 'הַשְּׁמִימָה', אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בַּה"א בְּרַאֲתִי אֶת הָעוֹלָם, הַרִינִי מוֹסִיף ה"א עַל שְׁמִךְ וְאֵת פְּרָה וְרַבְּהָ, ע"כ. וְכֵן כְּתִב בְּסִפְרָה נִחְלַת שְׁבַעָה (לר' שְׁמוּאֵל ב"ר דוֹד סָגֵל זצ"ל, שְׁטֵרוֹת סִימָן יב) בְּשֵׁם הַמְּקוּבָלִים [עֵינִין פְּרִי עֵץ חַיִּים (שְׁעַר חַג הַמִּצּוֹת פ"ז, מְגִיד ד' וְעַל מִצְוָה) סִפְרָה הַלִּיקוּטִים (סוֹף פְּרֻשֵׁת לָךְ לָךְ עַל הַפְּסוּק וַיִּאֲמַר אֱלֹהִים אֵל אֲבָרָם)], שְׁתּוּסַפֵּת הַה"א לְגַבִּי שְׂרָה, הִיָּה מְשׁוּם שְׁבָאוֹת ה"א יֵשׁ כַּח הַתּוֹלָדָה, בְּסוֹד דְּבֵא לְכֶם זֶרַע' (בראשית מז, כג). וְבוֹוֹהֵר (ח"ג רטז, ב) אִמְרוּ, שְׁאִמְרוּ הַקְּבִי"ה לְאֲבָרָהֶם שְׁעַל יְדֵי הָאוֹת ה' שְׁנִיתוּסָף בְּשִׁמּוֹ, דְּאִתְמַר בַּה"א לְכֶם זֶרַע,

לְשַׁלְּחֵם לַעֲשׂוֹ, לְהַנְצִיל מִמֶּנּוּ שְׂלֵא
 יַעֲלֹכְנּוּ עוֹד, וַיְהִיָּה יַעֲקֹב שָׁקֵט בְּדַעְתּוֹ.
 וְעוֹד, לְאַלְיַעֲזֹר נִזְדַּמְּנוּ מִלְּאֲכִים, כְּדִי
 לְהַפְּךָ דַּעַת לְבָן וּבְתוֹאֵל
 שְׁיִסְפְּימוּ עִמּוֹ, וַיְהִיָּה לוֹ נַחַת רוּחַ בְּזֶה
 לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ, אָף עַל פִּי שְׁזָה לֹא
 הָיָה מְעַפֵּב כָּל כֶּךָ, שְׁהָרִי רִבְקָה הָיְתָה

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

בְּמִלְּאֲכִים לְשַׁלְּחֵם לַעֲשׂוֹ כְּדִי לְהַנְצִיל מִמֶּנּוּ
 שְׂלֵא יַעֲלֹכְנּוּ עוֹד, וְלֹא יִרְדּוּף אַחֲרָיו
 לְהַרְגוֹ, וַיְהִיָּה יַעֲקֹב שָׁקֵט בְּדַעְתּוֹ, כְּפִי
 שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ הַמְּלֹאכִים אֶל הַגֵּר לַפִּיִּסָּה
 וּלְרִמּוֹז לֵה שְׁשֵׁרָה צְדָקָת, וְשֵׁלֵא תְּבֹזָה
 עוֹד אֶת שֵׁרָה.

הַלִּימוּד מֵאַלְיַעֲזֹר שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ הַמְּלֹאכִים
 בְּשִׁבְלֵי שְׁעָרֵי יוֹדָה עַל הַבְּרֻכּוֹת

וְעוֹד הוֹסִיף רַבִּי חַמָּא בְּרַבִּי חַנִּינָא
 לְהַבִּיא רֵאִיָּה נּוֹסֶפֶת שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לִיעֲקֹב
 מִלְּאֲכִים מִמֶּשׁ^ט, מִמָּה שְׁלֵא לְיַעֲזֹר נִזְדַּמְּנוּ
 מִלְּאֲכִים, כְּדִי לְהַפְּךָ דַּעַת לְבָן וּבְתוֹאֵל
 שְׁיִסְפְּימוּ עִמּוֹ לְתַת אֶת רִבְקָה לִיצְחָק,
 וַיְהִיָּה לוֹ - לְאַלְיַעֲזֹר נַחַת רוּחַ בְּזֶה לַעֲשׂוֹת
 שְׁלִיחוֹתוֹ - שְׁיִוָּכַל לְקַיֵּים בְּקִלּוֹת מִבְּלִי
 קוֹשֵׁי אֶת אֲשֶׁר נִשְׁתַּלַּח עַל יְדֵי אַבְרָהָם
 לְהַבִּיא אֶת רִבְקָה, וְהַמְּלֹאכִים נִזְדַּמְּנוּ לוֹ
 אָף עַל פִּי שְׁזָה לֹא הָיָה מְעַפֵּב כָּל כֶּךָ אֶת
 נִישׁוּאֵי יִצְחָק, שְׁהָרִי רִבְקָה הָיְתָה רוֹצֵה

כְּדַכְּתִיב (שם טו, ה) 'וַתֵּרָא בִּי הַרְתָּה וְאֶקַּל
 בְּעֵינַיָּה'. זֶה שֶׁהוּא אוֹהֵבּוּ שֶׁל בֵּית, שְׂלֵא
 חָמָא כָּלָל נֶגֶד עֲשׂוֹ, שְׁהָרִי הַבְּרֻכּוֹת
 לְקַחֵם בְּצוּוֵי אִמּוֹ (בְּרֵאשִׁית כו), וְהַכְּבוֹרָה
 לְקַחֵם לְשֵׁם שָׁמַיִם, כְּדִי שְׂלֵא יְהִיָּה רִשְׁעָה
 זֶה עוֹמֵד וּמְקַרִּיב (ב"ר סג, יג), אִינּוּ מִכָּל
 שְׁפָן שְׁיְהִיָּה יָכוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִלְּאֲכִים

כְּדַכְּתִיב 'וַתֵּרָא בִּי הַרְתָּה וְאֶקַּל בְּעֵינַיָּה'^י,
 מִכָּל מְקוֹם נִשְׁתַּלְּחוּ אֵלֶיהָ הַמְּלֹאכִים
 לַפִּיִּסָּה מִמָּה שֶׁהִיָּתָה עֲלוּבָה מִשֵּׁרָה.

וְהוּאִיל וּכְן, יֵשׁ לְדְרוּשׁ מִכָּךְ בְּקַל
 וְחוֹמֵר, שְׁזָה - יַעֲקֹב אֲבִינוּ, שֶׁהוּא אוֹהֵבּוּ
 שְׁל בֵּית, שְׂלֵא חָמָא כָּלָל נֶגֶד עֲשׂוֹ, שְׁהָרִי
 הַבְּרֻכּוֹת שֶׁלֵּקַח יַעֲקֹב מִיצְחָק, אָף שֶׁיִּצְחָק
 בִּיקֶשׁ לְבָרַךְ אֶת עֲשׂוֹ, הָרִי לֹא עֲשָׂה כֵן
 מִחֲמַת שֶׁשֵּׁנָא לַעֲשׂוֹ וְרִצָּה לְהַעֲלִיבוֹ, רַק
 לְקַחֵם בְּצוּוֵי אִמּוֹ, כַּמְּבֹאֵר בְּפִרְשַׁת
 תּוֹלְדוֹת (בְּרֵאשִׁית כו). וְכִמּוֹ כֵן הַכְּבוֹרָה
 שֶׁקָּנָה יַעֲקֹב מִעֲשׂוֹ עֲבוּר נִזִּיד הַעֲדָשִׁים
 (שם כה, לא-לד), הָרִי לְקַחֵם^{יב} מִמֶּנּוּ לְשֵׁם
 שָׁמַיִם, כְּדִי שְׂלֵא יְהִיָּה רִשְׁעָה זֶה - עֲשׂוֹ,
 עוֹמֵד וּמְקַרִּיב קְרִבּוֹת עַל גְּבֵי הַמְּזֻבַּח,
 כַּמְּבֹאֵר בְּמִדְרַשׁ (ב"ר סג, יג)^{יג}, אֲבָל לְעוֹלָם
 נִהַג עִם כָּל בֵּיתוֹ בְּמִדַּת הָאֱהָבָה, וְאִם כֵּן,
 וְכִי אִינּוּ מִכָּל שְׁפָן שְׁיְהִיָּה יָכוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

הַבְּכוּרָה, דַּתְנִינִן עַד שֶׁלֹּא הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן הָיוּ הַבְּמוֹת
 מוֹתְרוֹת וְעַבּוּדָה בְּבַכּוֹרִים, מִשְׁהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן נִאֲסָרוּ
 הַבְּמוֹת וְעַבּוּדָה בְּכַהֲנִים, אִמְרוּ, יְהִיָּה רִשְׁעָה זֶה עוֹמֵד
 וּמְקַרִּיב, לְפִיכֵן נִתֵּן נַפְשׁוֹ עַל הַבְּכוּרָה. כו. הֵינּוּ,
 שְׁבוּזָה יִתְיַשֵּׁב מְדוּעַ לֹא הָיָה דִי בְּהוֹכַחַת הָרֵאשׁוֹנָה.

כד. אֲפֶשֶׁר שֶׁלֹּא נִקַּט רַבִּינוּ אֶת הַפְּסוּק שֶׁלִּפְנֵינוּ (פְּסוּק
 ד') שְׁעֲלִיו מִפְּרֹשׁ רִשׁוֹ כֵּךְ. מִפְּנֵי שְׁעֲדִיף לְהוֹכִיחַ
 מִפְּסוּק ה' שֶׁמְּפֹרֵשׁ בֵּה שְׁשֵׁרָה עֲצָמָה הַרְגִּישָׁה
 עֲלוּבָה. כה. נִרְאָה שֶׁצ"ל 'לְקַחֵה'. כו. לְשׁוֹן
 הַמְּדַרְשׁ, מָה רֵאָה אֲבִינוּ יַעֲקֹב שֶׁנִּתֵּן נַפְשׁוֹ עַל

מִכָּל שֶׁבֶן שְׁמֹתָר לַיַּעֲקֹב לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
בַּמְּלָאכִים כְּדִי לְהַפְדֵּי דַעְתּוֹ שֶׁל
עֵשָׂו, שְׁלֵא דִי שְׁלֵא יַעֲלֶבְנוּ עוֹד, אֲלֵא
שְׂיֻדָּה לֹא נָמִי עַל הַבְּרֻכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה,
וּכְמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל הַפְּסוּק 'יְהִי לְךָ
אֲשֶׁר לְךָ' (שם לג, ט).

רוצה לילך אף אם לא יספיקו הם, כמו
שפירש רש"י על הפסוק (שם כד, נח) 'ותאמר
אלך', ועיי"ש, וזה מחמת המלאך ששלח
אברהם כדי שתאבה האשה ללכת
אחריו. ועוד, שהיה אפשר נמי לקח לו
אשה מבנות ענר אשכול וממרא.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

אשה מבנות ענר אשכול וממרא,
וממילא לא היה צורך גדול לשלוח עמו
מלאכים להצליח את דרכו בבית לבן.
ואם בכל זאת נשתלחו מלאכים
לאליעזר, יש ללמוד מכך בקל וחומר,
שמכל שֶׁבֶן שְׁמֹתָר לַיַּעֲקֹב לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
בַּמְּלָאכִים, כְּדִי לְהַפְדֵּי דַעְתּוֹ שֶׁל עֵשָׂו, שְׁלֵא
דִי שְׁלֵא יַעֲלֶבְנוּ [יצערנו] עוד על שנטל את
הברכות, אלא שיוּדָה לֹא נָמִי עַל הַבְּרֻכּוֹת -
שהן מכורות ליעקב במכירה גמורה, כמו
שעשה לבסוף, וכמו שפירש רש"י על הפסוק
(שם לג, ט) 'יהי לך אשר לך'.

לילך עם אליעזר ולהנשא ליצחק, אף
אם לא יספיקו הם בכך, כמו שפירש רש"י
על הפסוק (שם כד, נח)^כ 'ותאמר אלך',
ועיי"ש, וזה שרביקה הסכימה ללכת
ולהנשא עם יצחק אף בעל כרחם של
בני משפחתה, היה מחמת המלאך ששלח
אברהם עם אליעזר, כדי שתאבה האשה
ללכת אחריו^כ. ועוד, שגם אם משפחתו
של בתואל לא היו מסכימים לתת את
רביקה ליצחק, ורביקה לא היתה רוצה
להנשא לו נגד דעתם, מכל מקום, היה
אפשר נמי לאליעזר, לקח לו ליצחק

ציונים ומקורות

האשה ללכת אחריו. ל. וכתוב (שם כד, ח) 'ואם לא
תאבה האשה ללכת אחריו ונקית משבעתי זאת'. ופירש
רש"י, וקח לו אשה מבנות ענר אשכול וממרא. וביאר
הר"א מזרחי, שאף על פי שהם כנעניים, מכל מקום כשאי
אפשר לישא מבני משפחתו, לפחות ישא מהטובים
שבכנעניים, שהם ענר אשכול וממרא בעלי בריתו. שהרי
השבועה שהשביע אליעזר שלא יקח אשה לבנו מבנות
הכנעני, אינה אלא כשלא ילך תחלה אל ארצו ואל
מולדתו, אבל אם ילך שם תחלה ולא תאבה האשה ללכת
אחריו יוכל לקחת מבנות הכנעני, שכן כתוב בדברי
אליעזר (פסוקים לו - לח) 'וישביעני אדני לאמר לא תקח
אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בארצו אם לא
אל בית אבי תלך', ופירש רש"י, 'אם לא תלך תחלה אל
בית אבי ולא תאבה ללכת אחריו'. לא. לשון הפסוק,
ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך'. ופירש

כה. לשון הפסוק, 'ויקראו לרביקה ויאמרו אליה המלכי
עם האיש הזה ותאמר אלך'. ופירש רש"י, ותאמר אלך,
מעצמי, ואף אם אינכם רוצים. כט. יתכן לומר,
שרבינו למד כן, ממה שאמרו במדרש (נט, י, והובא
לעיל), שאחד מן המלאכים שנשתלחו עם אליעזר, היה
כדי להוציא את רביקה מבית בתואל אביה. ויותר נראה
לומר, שרבינו טובר שמפורש כן בפסוקים, שהרי מקודם
חשב אליעזר ואמר (בראשית כד, ה) 'ויאמר אליו העבד
אולי לא תאבה האשה ללכת אחריו אל הארץ הזאת ההשבת
אשיב את בןך אל הארץ אשר יצאת משם', ועל כך השיבו
אברהם (שם כד, ז) 'ה' אלוקי השמים אשר לקחני מבית
אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר
לירדך אתן את הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך
ולקחת אשה לבני משם', ע"כ. ומשמע מכך, שהבטחת
שליחת המלאך, היה כדי לסלק החשב של 'לא תאבה

שֶׁל מְקוֹם הַיְהוּה שֶׁתָּשׁוּב הֵגֵר לְבֵית אַבְרָהָם. וְכֵן לְאַלְיָעוֹר כְּדֵי שִׁיקַח אוֹתָהּ בֵּת זוּג דְּוָקָא, שֶׁהִיְתָה רְאוּיָה וְהַגּוֹנָה לְיִצְחָק.

תַּאמֵר יַעֲקֹב שִׁשְׁלַח מְלֵאכִים לַעֲשׂו, שְׁלֵא הִיְהוּ רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם

וְהִבִּיא שְׁתֵּי רְאוּיֹת, מִפְּנֵי שִׁיעֲקֹב הִיְהוּ לוֹ צִרְף לְשֵׁנֵי דְבָרִים אֱלוֹ,

שֶׁהֵם דּוּמִים לְמַעֲשֵׂה דְהֵגֵר וְדַאֲלִיעוֹר. **וְרַבֵּי יוֹסִי הַרְגִישׁ, דְּמִפְּלֵ אֱלוֹ אִין רְאוּיָה לַיעֲקֹב, דְּמָה לְהֵגֵר וְאַלְיָעוֹר, שֶׁהִיוּ עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, שֶׁרְצוֹנוֹ**

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

שֶׁהִבִּיא רַבִּי חַמָּא בְּרַבִּי חַנִּינָא, אִין רְאוּיָה לְעִנִּין שְׁלִיחַת הַמְּלֵאכִים עַל יְדֵי יַעֲקֹב, לְפִי שְׁנִיתֵן לְפָרוּךְ אֵת הַקֵּל וְחוֹמֵר כֶּךְ, דְּמָה – שֶׁאֵם לְהֵגֵר וְאַלְיָעוֹר נִזְדַּמְנוּ מְלֵאכִים, זֶה הִיְהוּ מִפְּנֵי שֶׁהִיוּ עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם עַל יְדֵי הַמְּלֵאכִים, שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם הִיְהוּ שֶׁתָּשׁוּב הֵגֵר לְבֵית אַבְרָהָם כְּמוֹ שְׁצִוָּה עֲלֶיהָ הַמְּלֵאךְ³⁶, וְתֵלֵד מִמֶּנּוּ אֵת יִשְׁמַעֲאֵל³⁷. וְכֵן לְאַלְיָעוֹר הִיְהוּ צוּרֵךְ לְמֵלֵאךְ, כְּדֵי שִׁיקַח אוֹתָהּ בֵּת זוּג דְּוָקָא, שֶׁהִיְתָה רְאוּיָה וְהַגּוֹנָה לְיִצְחָק וְהִיא רַבְקָה שֶׁהִיְתָה צְדֻקָּת וְבַעֲלַת חֶסֶד, וְגַם זֶה הִיְהוּ רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם³⁸.

וְכִי בִשְׁבִיל זֶה תַּאמֵר בְּיַעֲקֹב שִׁשְׁלַח מְלֵאכִים לַעֲשׂו, שֶׁאֲדַרְבֵּה לֹא הִיְהוּ רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם כִּכְף שִׁשְׁלַח אוֹתָם אֱלִיוֹ, כְּדַאֲמְרִינֵן

וְלִכְךָ הִבִּיא רַבִּי חַמָּא בְּרַבִּי חַנִּינָא שְׁתֵּי רְאוּיֹת שְׁנִזְדַּמְנוּ לַיעֲקֹב מְלֵאכִים מִמֶּשׁ, וְלֹא הִיְהוּ דִּי בְּרֵאִיָּה אַחַת, מִפְּנֵי שִׁיעֲקֹב הִיְהוּ לוֹ צִרְף בְּשִׁלְחַת הַמְּלֵאכִים, לְשֵׁנֵי דְבָרִים אֱלוֹ, שֶׁהֵם דּוּמִים אַחַד לְמַעֲשֵׂה דְהֵגֵר וְהַשְׁנִי לְמַעֲשֵׂה דְאַלְיָעוֹר, שֶׁהִיְהוּ צִרְף לְפִיִּס דַּעְתּוֹ שֶׁל עֲשׂו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצִּיק לַיעֲקֹב עוֹד וְלֹא יִרְצֵה לְהַזִּיקוֹ, כְּשֶׁם שֶׁהַמְּלֵאכִים פִּיִּסוּ דַּעְתָּה שֶׁל הַגֵּר שֶׁלֹּא תִיעַלֵּב עוֹד מִמֶּה שֶׁשֶּׂרָה מִשְׁעַבְדַּת אוֹתָהּ תַחְתִּיָּה וְצַעֲרָתָה. וְעוֹד הִיְהוּ צִרְף לְהַפּוּךְ דַּעַת עֲשׂו, שִׁיּוּדָה לוֹ עַל הַבְּרֻכּוֹת, כְּשֶׁם שֶׁהַמְּלֵאכִים הִפְּכּוּ אֵת דַּעַת בְּתוֹאֵל, שִׁירְצֵה לְשִׁלּוּחַ אֵת רַבְקָה לְהַנְשֵׂא לְיִצְחָק.

חִילוּק שְׁשִׁלְיַחַת הַמְּלֵאכִים לַעֲשׂו
הִיְתָה נִגַד רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם

וְרַבֵּי יוֹסִי הַרְגִישׁ דְּמִפְּלֵ אֱלוֹ הַרְאוּיֹת

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

אַרְבָּה אֵת זֶרַעַךְ וְלֹא יִסְפֵּר מֵרַב. וַיֹּאמֶר לָהּ מְלֵאךְ ה' הִנֵּךְ תֵּרָה וְיִלְדָתְךָ בֵּן וְקִרְאָת שְׁמוֹ יִשְׁמַעֲאֵל כִּי שָׁמַע ה' אֵל עֲנִיךְ. לד. רֵאָה מָה שֶׁכָּתַב רִשְׁי עַל הַפְּסוּקִים (בְּרֵאשִׁית כב, כ-כג) וַיְהִי אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּצֵא לְאַבְרָהָם לְאֵמֹר הִנֵּה יִלְדָה לְךָ מִלְּפָנֶיךָ גַּם הוּא בְּנִים לְנַחֲרוֹ אַחֲיךָ. וּבְתוֹאֵל יֵלֵד אֵת רַבְקָה, שֶׁבָּשׁוּב אַבְרָהָם מֵהַר הַמּוֹרִיָּה נִתְבַּשֵּׂר לוֹ שֶׁנּוֹלְדָה אֵז רַבְקָה בֵּת זוּגוֹ שֶׁל יִצְחָק. וְהִינֵנוּ שֶׁהִיא הִיְתָה בֵּת זוּגוֹ שְׁמִיּוּחַדָּת לוֹ מֵאֵת ה', וְאֵף שֶׁהִיָּה יִכּוֹל לְמַצּוֹא נִשִּׁים אַחֲרוֹת לְהִנְשֵׂא לָהֶם, וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנוּ לְעִיל, מְכַל מְקוֹם הִיְתָה שֶׁהִיא

רִשְׁי, כַּאֲן הוֹדָה לוֹ עַל הַבְּרֻכּוֹת, ע"כ. וְכֵן מְבוֹאֵר גַּם בְּמִדְרַשׁ (ב"ר עח, יא) וז"ל, וַיֹּאמֶר עֲשׂו יֵשׁ לִי רַב וְגוֹ, אִמֵּר רַב אֵיבּוֹ, לְפִי שֶׁהִיוּ הַבְּרֻכּוֹת מְפּוֹקֶפֶת בִּידוֹ, וְהִכִּין נִתְאוּשְׁשׁוּ לוֹ, כַּאֲן מִן דַּמֵּר לִיָּה אַחֲיִי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר לָךְ, אִמֵּר רַבִּי אֲלַעֲזֵר, אִין קִיּוֹם הַגֵּט אֲלֵא בְּחוֹתְמִיו, שֶׁלֹּא תֵאמֵר שֶׁאֲלוּלִי שְׁרִימָה יַעֲקֹב אֲבִינוֹ אֵת אֲבִיו לֹא נִטַּל הַבְּרֻכּוֹת, תְּלַמּוּד לּוֹמֵר אַחֲיִי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר לָךְ. לב. כְּכַתּוּב (בְּרֵאשִׁית טז, ט), וַיֹּאמֶר לָהּ מְלֵאךְ ה' שׁוּבִי אֵל גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַחַת יְדֵיךָ. לג. כְּכַתּוּב (שֵׁם טז, י-יא), וַיֹּאמֶר לָהּ מְלֵאךְ ה' הִרְבָּה

פְּנוּדָע מִכְּמַה מְדַרְשִׁים (ב"ר פו, ב. שבת פט, ב), וּכְמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל הַפְּסוּק (בראשית לו, יד) 'וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן'. עִם כָּל זֶה, נִדְוָגוּ לוֹ שְׁלוֹשָׁה מְלֻאכִים, לְהוֹדִיעוֹ שְׁנֵאת אֲחִיו כְּדִי שְׁלֹא יִלָּךְ.

כְּכֵן, כְּדֹאמְרֵינוּ בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (ב"ר עה, ב), יִשָּׁן הָיָה וְעוֹרְרָתִיהָ.

וּמִשׁוֹם הַכִּי, הֵבִיא רַבִּי יוֹסִי רְאִיָּה אֶף מִיּוֹסֵף, שֶׁהֵגַם שְׁהָיָה רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיִלָּךְ לְמֻצְרִים,

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

וּמִשׁוֹם הַכִּי – וְעַל כֵּן, הֵבִיא רַבִּי יוֹסִי – הוֹסִיף לְהֵבִיא רְאִיָּה אֶף מִיּוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהֵגַם שְׁהָיָה רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיִלָּךְ לְמֻצְרִים – שְׁעַל יְדֵי הַלִּיכַת יוֹסֵף אֵלֵיהֶם יִתְגַּלְּגַל הַדְּבַר שִׁימְכֻרוּהוּ לְמֻצְרִים, וַיִּירְדוּ אֲבִיו וְאֲחִיו אַחֲרָיו לְשֵׁם מִפְּנֵי הָרַעֲב, פְּנוּדָע מִכְּמַה מְדַרְשִׁים (ב"ר פו, ב. שבת פט, ב), וּכְמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל הַפְּסוּק (בראשית לו, יד) ¹⁷ 'וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן', וְעִם כָּל זֶה, נִדְוָגוּ לוֹ שְׁלוֹשָׁה מְלֻאכִים, כְּדִי לְהוֹדִיעוֹ שְׁנֵאת אֲחִיו כְּדִי שְׁלֹא יִלָּךְ אֲצֵלָם ¹⁸,

בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (ב"ר עה, ב) ¹⁹ שֶׁהִקְב"ה מֵתְאוּנָן עַל מַה שֶׁשָּׁלַח יַעֲקֹב מְלֻאכִים לְעִשׂוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ, יִשָּׁן הָיָה עִשׂוֹ, כְּלוֹמֵר, כִּבְר שֶׁכַּךְ כַּעֲסוֹ עַל מַה שֶׁלְּקַחַת אֶת הַבְּרֻכּוֹת מִיַּצְחָק, וְעוֹרְרָתִיהָ – וְאֵילּוּ אֶתְּךָ בְּעִצְמְךָ, עוֹרֶרְתָּ שׁוֹב אֶת כַּעֲסוֹ עֲלֶיךָ, עַל יְדֵי שֶׁשָּׁלַחְתָּ אֵלָיו אֶת הַמְּלֻאכִים. וְכִיוֹן שֶׁשָּׁלַחְתָּ אֵלָיו יְדֵי יַעֲקֹב, הָיָה נֹגֵד רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, אֵין לְלַמּוֹד עֲנִיִּינוּ בְּקַל וְחוֹמֵר מִהַמְּלֻאכִים שֶׁמָּה שֶׁהוֹדַמְנוּ לְהִגְרָה וְלֹא לִיעֲזֹר, הָיָה כְּרֻצוֹן הַקְּב"ה.

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

אֵינִי מוֹרִידוֹ פּוֹמְבֵי, אֲלָא הַרִּינִי מוֹשֵׁךְ אֶת בְּנוֹ לִפְנֵי וְהוּא יוֹרֵד אַחֲרָיו עַל כְּרַחוּ שְׁלֵא בְּטוֹבְתוֹ, וְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה לְמֻצְרִים עִמּוֹ. וְזֶה לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רַאֲוִי הָיָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ לִירֵד לְמֻצְרִים בְּשִׁלְשָׁאוֹת שֶׁל בְּרוֹז, אֲלָא שְׁזֻכּוֹתוֹ גְּרַמָּה לוֹ. וְכֵן מְבוּאָר בְּזוּהָר (ח"א קצד, ב). לֹא לְשׁוֹן הַפְּסוּק, יִיאָמַר לוֹ לָךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אֲחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאֵן וְהַשְּׂבִי דְּבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֵא שְׂכֻמָּה. וּפִרְשׁ רַש"י, 'מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן', וְהֵלֵךְ חֲבֹרֹן בָּהָר, שְׁנֵאמַר (בְּמִדְבָר יג, כב) וַיַּעֲלֵךְ בְּנֵגֵב וַיָּבֵא עַד חֲבֹרֹן, אֲלָא מֵעֵצָה עֲמוּקָה שֶׁל [אֲוֹתָן] צַדִּיק הַקְּבוֹר בְּחֲבֹרֹן, לְקִיָּים מַה שְׁנֵאמַר לְאַבְרָהָם בֶּן הַבְּתָרִים (בְּרֵאשִׁית טו, יג) 'כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ'. וְכ"ה בְּגִמְרָא (סוֹטָה יא, א), וּבְמִדְרַשׁ (ב"ר פד, יג). לֹא לְשׁוֹן הַפְּסוּק, יִיאָמַר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שְׁמַעְתִּי אֲמָרִים נִלְכָּה דְתִינְיָה וַיִּלָּךְ יוֹסֵף אַחֲרָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדִתְרָן. וּפִרְשׁ רַש"י, 'נָסְעוּ מִזֶּה' הִסִּיעוּ עֲצֻמָּן מִן הָאֲחֻזָּה, 'נִלְכָּה דְתִינְיָה', לְבַקֵּשׁ לָךְ נְכֵלִי דְתוֹת שִׁימְתוֹךְ

הֵיטָה מִיּוֹחַדַּת לוֹ, נִחְשַׁב הַדְּבַר שֶׁשְּׁלִיחוֹת אֲלִיעֲזוֹר הֵיטָה בְּשִׁבִיל לְעִשׂוֹת רְצוֹן הַקְּב"ה. לֹא לְשׁוֹן הַמִּדְרַשׁ, 'וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וְכוּ', שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן אָמַר, מִשָּׁל לְאַרְכֵי לְסֻטִים [שֶׁר הַגְּזֻלָּנִים] שְׁהֵיָה יִשָּׁן בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים, עֵבֶר חַד וְשָׂרִי מַעִיר לִיָּה [וְהַתְּחִיל לְהַעִיר אוֹתוֹן], אָמַר לִיָּה [עוֹבֵר הָאוֹרַח לְשֶׁר הַגְּזֻלָּנִים] קוֹם לָךְ דְּבִישָׁא שְׂכִיחַ הַכָּא [תַּעִיר מִשִּׁינְתְּךָ וְהַמְלִט לְפִי שְׁנִמְצָאתָ כֹּאֵן חִיָּה רַעֲוָה], קָם וְשָׂרִי מִקְּפַח בֵּיה [קָם שֶׁר הַגְּזֻלָּנִים וְהַתְּחִיל לְהַכּוֹת אֶת מִי שֶׁהַעִיר אוֹתוֹן]. אָמַר לִיָּה, נִיעֵר בִּישָׁא [וְכִי הַתַּעֲוֹרֵר הָאִישׁ הָרַע]. אָמַר לִיָּה, דְּמִיךְ הוּא וְעוֹרֶרְתִּינִיָּה [לֹא הַתַּעֲוֹרֵר מֵעֲצֻמוֹ, רַק יִשָּׁן הָיָה וְאֵתְּךָ בְּעִצְמְךָ עוֹרֶרְתָּ וְגִרְמַת שִׁיּוּקְךָ]. לֹא לְשׁוֹן הַמִּדְרַשׁ, [מִשָּׁל] לְפָרָה שְׁהִיוּ מוֹשְׁכִין אוֹתָהּ לְמִקְלוּיָן וְלֹא הֵיטָה נִמְשַׁכְתָּ, מַה עִשׂוֹ לֵה מִשְׁכּוֹ אֶת בְּנֵה לְפָנֶיהָ, וְהֵיטָה מִהֲלַכְתָּ אַחֲרָיו עַל כְּרַחוּ שְׁלֵא בְּטוֹבְתָהּ. כֵּךְ הָיָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ רַאֲוִי לִירֵד לְמֻצְרִים בְּשִׁלְשָׁאוֹת וּבְקוֹלְרִין, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּנֵי כְּבוֹרִי וְאֵנִי מוֹרִידוֹ בְּכֻזִּין, וְאֵם לִיתָן בְּלָבּוֹ שֶׁל פִּרְעֵה

וְהַמַּעַם שֶׁהָיוּ שְׁלוֹשָׁה, נִרְאָה שֶׁהוּא לְרִמּוֹ לֹא עַל שְׁלוֹשָׁה דְבָרִים שֶׁחָטָא בְּנִגְדָם בְּלִשׁוֹן הָרַע שֶׁהָיָה מְסַפֵּר עֲלֵיהֶם לְאָבִיו (ב"ר פד, ז).

אָבֵל עָדִין יֵשׁ לְדַקְדָּק, מִה צָרָךְ לְיַעֲקֹב לְשַׁלַּח מְלֵאכִים, שָׂאֵם תֹּאמַר פְּדִי לְדַעַת אִם עָשׂוּ עוֹדְנֵנו בְּשִׁנְאָתוֹ אוֹ לָאוּ, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל הַפְּסוּק (שם לב, ז)

שֵׁמָּה יִהְיֶה אוֹ יִמְכְּרוּהוּ, וְהֵינּוּ, אִף שֶׁבִּכְךָ יִתְכַן שֶׁהַמְּלָאכִים יִמְנְעוּ אֶת יְרִידַתוֹ לְמִצְרַיִם, וְנִמְצָא שֶׁהֵם יַעֲשׂוּ שְׁלִיחוֹת שֶׁהוּא הֵיפֶךְ רְצוֹן הַקַּב"ה, וְאִף עַל פִּי כֵן נִשְׁלַחוּ אֵלָיו מְלָאכִים לְשׁוֹמְרוֹ מֵאֲחִיו. וּמִכֵּךְ נִיתֵן לְלִמּוּד, שֶׁמִּכֹּל שֶׁכֵּן שֶׁהִיָּה רֵאוּי שִׁיזְדַּמְנוּ מְלָאכִים לְיַעֲקֹב אֲבִינוּ לְשׁוֹלְחֵם לַעֲשׂוֹ, אִף שֶׁגַּם זֶה הִיָּה נֶגֶד רְצוֹן הַמִּקְוֶם, מִשׁוֹם שֶׁכִּבְרַת שֶׁכֵּךְ כַּעֲסוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, מִכֹּל מִקְוֶם, כִּיּוֹן שִׁיעֲקֹב גַּמֵּר בְּדַעַתוֹ לְשׁוֹחַ אֶל עֲשׂוֹ, רֵאוּי שִׁיזְדַּמְנוּ מְלָאכִים לְסִייעוֹ.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

וּמִזְלוֹלִין בְּבִנֵי הַשְּׁפָחוֹת לְקִרְוַת עֲבָדִים, וְשֶׁהוּא נֶעֱנַשׁ עַל שְׁלֹשָׁתָם. וּבִכְךָ מֵתוֹרַצַת גַּם הַקּוֹשִׁיָּה שֶׁבַתְחִילָה לְמַה לְהִגֵּר וְלֹא לִיעֲזוֹר נִשְׁתַּלְחוּ יוֹתֵר מְלָאכִים מִלְּיוֹסֶף הַצַּדִּיק, לְפִי שֶׁנִּשְׁתַּלְחוּ לָהֶם סְכוּם מְלָאכִים כְּרִמְזוֹ לְעִנְיַן מְסוּיִם. שֶׁאֲצַל הִגֵּר נִשְׁתַּלְחוּ בִּמְכוּוֹן ה' מְלָאכִים, לְרִמְזוֹ עַל הָאוֹת ה"א שִׁיתוֹסֶף לְשֶׁרָה שֶׁעַל יְדֵי כֵן תִּזְכֶּה לְהוֹלִיד, וְאֲצַל יוֹסֶף נִשְׁתַּלְחוּ שְׁלֹשָׁה מְלָאכִים, לְרִמְזוֹ עַל שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי לְשׁוֹן הָרַע שְׁדִיבֵר, כִּנ"ל^ב.

מִדּוּעַ לֹא גִילוּ הַמְּלָאכִים מִיַּד לְיַעֲקֹב שֶׁעָשׂוּ עִמָּד בְּשִׁנְאָתוֹ

אָבֵל עָדִין יֵשׁ לְדַקְדָּק עַל דְּבַרֵי הַמְּדַרְשׁ שֶׁבִּפְרָשְׁתָּנוּ, מִה צָרָךְ לְיַעֲקֹב לְשַׁלַּח מְלֵאכִים מִמֶּשׁ לַעֲשׂוֹ, וְלִמַּה לֹא הִיָּה דִי לֹא לְשׁוֹחַ שְׁלוּחֵי בֶשֶׂר וְדָם. שָׂאֵם תֹּאמַר שֶׁצּוֹרֵךְ הִיָּה בְּמְלָאכִים, פְּדִי לְדַעַת עַל יְדֵי הָרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שֶׁבָּהֶם, אִם עָשׂוּ עוֹדְנֵנו עוֹמֵד בְּשִׁנְאָתוֹ נֶגֶד יַעֲקֹב אוֹ לָאוּ, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י עַל הַפְּסוּק (בְּרַאשִׁית

שֵׁמָּה יִהְיֶה אוֹ יִמְכְּרוּהוּ, וְהֵינּוּ, אִף שֶׁבִּכְךָ יִתְכַן שֶׁהַמְּלָאכִים יִמְנְעוּ אֶת יְרִידַתוֹ לְמִצְרַיִם, וְנִמְצָא שֶׁהֵם יַעֲשׂוּ שְׁלִיחוֹת שֶׁהוּא הֵיפֶךְ רְצוֹן הַקַּב"ה, וְאִף עַל פִּי כֵן נִשְׁלַחוּ אֵלָיו מְלָאכִים לְשׁוֹמְרוֹ מֵאֲחִיו. וּמִכֵּךְ נִיתֵן לְלִמּוּד, שֶׁמִּכֹּל שֶׁכֵּן שֶׁהִיָּה רֵאוּי שִׁיזְדַּמְנוּ מְלָאכִים לְיַעֲקֹב אֲבִינוּ לְשׁוֹלְחֵם לַעֲשׂוֹ, אִף שֶׁגַּם זֶה הִיָּה נֶגֶד רְצוֹן הַמִּקְוֶם, מִשׁוֹם שֶׁכִּבְרַת שֶׁכֵּךְ כַּעֲסוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, מִכֹּל מִקְוֶם, כִּיּוֹן שִׁיעֲקֹב גַּמֵּר בְּדַעַתוֹ לְשׁוֹחַ אֶל עֲשׂוֹ, רֵאוּי שִׁיזְדַּמְנוּ מְלָאכִים לְסִייעוֹ.

שְׁלֹשָׁה מְלָאכִים כִּנְגַד שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי לְשׁוֹן הָרַע וְהַמַּעַם שֶׁהָיוּ שְׁלוֹשָׁה מְלָאכִים שֶׁנִּזְדוּגּוּ לְיוֹסֶף, וְלֹא הִיָּה דִי בְּמִלְאָךְ אֶחָד, נִרְאָה שֶׁהוּא לְרִמּוֹ לֹא עַל שְׁלוֹשָׁה דְבָרִים שֶׁחָטָא בְּנִגְדָם - נֶגֶד אֲחִיו, בְּלִשׁוֹן הָרַע שֶׁהָיָה מְסַפֵּר עֲלֵיהֶם לְאָבִיו, וְשֶׁהוּא עֵתִיד לְהֶעֱנַשׁ עַל כּוֹלָם, כְּמִבְּאֹר בְּמִדְרַשׁ (ב"ר פד, ז)^ט, שֶׁאִמַר יוֹסֶף עֲלֵיהֶם, שֶׁהֵם חֲשׂוּדִים עַל אֲבֵר מִן הַחַי, וְעַל הָעֲרִירוֹת,

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹרוֹת

הַקְּלָקְלָה אֵינֶם אֲלֵא שׁוֹחֲטִים וְאוֹכְלִים וְיֹשְׁחֵטוּ שְׁעִיר עִזִּים (בְּרַאשִׁית לז, לא). אֵתָה אִמְרַת מִזְלוֹלִים הֵם בְּבִנֵי הַשְּׁפָחוֹת וְקוֹרִין עֲבָדִים, 'לְעַבְדֵי יוֹסֶף' (תְּהִלִּים קה, ז). אֵתָה אִמְרַת תּוֹלִין עֵינֵיהֶם בְּבִנּוֹת הָאָרֶץ, חֵייד, שֶׁאֵנִי מְגַרֵּה בְךָ אֵת הַדּוֹב, זֹתָשָׁא אִשְׁתִּי אֲדוֹנֵינוּ וְגו' (בְּרַאשִׁית לט, ז), ע"כ. וְכֵן הוּא בְּפִירוּשׁ רַש"י (שם לז, ב). מ. אוֹלָם אֲצַל אֲלִיעֲזוֹר לֹא נֹדַע כְּמַה מְלָאכִים נִזְדוּגּוּ לוֹ, וְלֹאִיזָה עִנְיַן רִמְזוֹ סְכוּם

בְּהֵם. לֵט. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, זִיבָא יוֹסֶף אֵת דְּבַתָּה רַעֲהָ (בְּרַאשִׁית לז, ב), מִה אִמַר וְכו', רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, חֲשׂוּדִים הֵן בְּנִיךְ עַל אֲבֵר מִן הַחַי. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, תּוֹלִין הֵן עֵינֵיהֶן בְּבִנּוֹת הָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, מִזְלוֹלִין בְּבִנֵי הַשְּׁפָחוֹת וְקוֹרִין לָהֶם עֲבָדִים. רַבִּי יְהוּדָה בְּרִי סִימּוֹן אֹמֵר, עַל תְּלִיתֵיהוֹן [שְׁלֹשָׁתָן] לְקָה וְכו', אִמַר לוֹ הַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵתָה אִמְרַת חֲשׂוּדִים בְּנִיךְ עַל אֲבֵר מִן הַחַי, חֵייד, אֲפִילוֹ בְּשַׁעַת

רְבִי חֲמָא וְרַבֵּי יוֹסִי, שֶׁהָיוּ מְלָאכִים מִמָּוֶשׁ, קָשָׁה, לָמָּה לֹא גָלוּ לֹא קָדָם שִׁישְׁלָחֵם.

וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּבִדְרָאֵי גָלוּ לֹא, וּמָה שִׁישְׁלַח מְלָאכִים הָיָה פְּדִי לְהַחְזִירוֹ

בְּתַשׁוּבָה, פְּדִיאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (ב"ר עה, יא) עַל פְּסוּק זֶה. וְאַפְשָׁר שְׁפִנְתָּ יַעֲקֹב הַיְתָה לְמֵאֵי דְאֲמַרִּינָן בְּפִרְק קַמָּא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

שיש להם רוח הקודש, קָשָׁה, לָמָּה לֹא גָלוּ לֹא לִיעֲקֹב עַל שְׁנֵאת עֵשׂוֹ, קָדָם שִׁישְׁלָחֵם.

כוונת שליחות המלאכים
להחזיר את עשו בתשובה

וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּבִדְרָאֵי גָלוּ לֹא הַמְּלָאכִים לִיעֲקֹב מִיד, שֶׁעֵשׂוֹ עֲדִיין עֹמֵד בְּשֵׁנֵאתוֹ. וּמָה שִׁישְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לַעֲשׂוֹ, לֹא הָיָה כְּדִי לְבַרֵּר אִם הוּא עֲדִיין עֹמֵד בְּשֵׁנֵאתוֹ, אִלָּא הָיָה פְּדִי לְהַחְזִירוֹ לַעֲשׂוֹ בְּתַשׁוּבָה מִרְשַׁעוֹתוֹ, פְּדִיאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (ב"ר עה, יא) עַל פְּסוּק זֶה²⁰, וְעַל כֵּן שֶׁלַח יַעֲקֹב אֲבִינוּ לַעֲשׂוֹ מְלָאכִים מִמָּוֶשׁ, לְפִי שְׁכֹחַם לְהַחְזִירוֹ בְּתַשׁוּבָה, גְּדוּל יוֹתֵר מִכֹּחַם שֶׁל בָּשָׂר וְדָם²¹.

השב בתשובה ממינות ומשלטון
הרשות ממנה למות

וְאַפְשָׁר, שְׁפִנְתָּ יַעֲקֹב בְּשִׁלְחוֹת הַמְּלָאכִים, הַיְתָה לְמֵאֵי - עַל פִּי מָה

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

שלוחי בשר ודם. רבנן אמרי, מלאכים ממש. מג. לשון המדרש, דבר אחר וישלח יעקב מלאכים, למה שלח יעקב אצלו שלוחים, אלא כך אמר אשלה לו שלוחים אם יחזור בתשובה. מד. וכן כתב בפרי צדיק (לר') צדוק הכהן וצ"ל מלובלין, פרשתנו אות ב). ועיין שם שביאר ענין זה, לפי שהמלאך אין בו רק עצם כח משלחו, על כן גדול כחם לפעול בלב

'בָּאֲנֹנוּ אֶל אַחִיךָ אֶל עֵשׂוֹ, שֶׁהָיִיתָ אוֹמֵר 'אַחִי' הוּא, נוֹהֵג עִמָּךְ פְּעֵשׂוֹ עוֹדְנֵנוּ בְּשֵׁנֵאתוֹ, עַכ"ל. וְלָמָּה לֹא גָלוּ הַמְּלָאכִים לֹא דַעְתּוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ אַף קָדָם שִׁישְׁלָחֵם, כְּמוֹ שֶׁעֵשׂוֹ הַמְּלָאכִים לְיוֹסֵף.

וּבְשִׁלְמָא לְסַבְרַת הַמְּדַרְשׁ שֶׁהָיוּ שְׁלוּחֵי בָּשָׂר וְדָם, וְלֹא הָיוּ מְלָאכִים מִמָּוֶשׁ, נִיחָא. אֲבָל לְדַבְרֵי

לב, ז) ²⁰ 'בָּאֲנֹנוּ אֶל אַחִיךָ אֶל עֵשׂוֹ, שֶׁאֲמַרוּ הַמְּלָאכִים לִיעֲקֹב, זֶה שֶׁהָיִיתָ אוֹמֵר עֲלֵינוּ אַחִי הוּא, הֵרִי הוּא נוֹהֵג עִמָּךְ פְּעֵשׂוֹ הִרְשַׁע וְלֹא כֹחַ, וְעוֹדְנֵנוּ עֹמֵד בְּשֵׁנֵאתוֹ אֵלֶיךָ, עַכ"ל, וַיֵּשׁ לְהַקְשׁוֹת שֶׁאִם כֵּן, לָמָּה לֹא גָלוּ הַמְּלָאכִים לֹא - לִיעֲקֹב דַּעְתּוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ אַף קָדָם שִׁישְׁלָחֵם, כְּמוֹ שֶׁעֵשׂוֹ הַמְּלָאכִים לְיוֹסֵף, שֶׁגִּילּוֹ לֹא בְּרוּחַ קֹדֶשׁ, שֶׁאֲחִיו שׁוֹנֵאִים אוֹתוֹ וּמִבְקָשִׁים לְהַרְגוֹ.

וּבְשִׁלְמָא לְסַבְרַת הַמְּדַרְשׁ (ב"ר עה, ד) ²¹, שֶׁהַמְּלָאכִים שֶׁשִׁלַּח יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ, הָיוּ שְׁלוּחֵי בָּשָׂר וְדָם, וְלֹא הָיוּ מְלָאכִים מִמָּוֶשׁ, נִיחָא - מִבּוֹכֵן הַדְּבַר, שֶׁשְׁלוּחֵי בָּשָׂר וְדָם לֹא יִדְעוּ שֶׁעֵשׂוֹ עֲדִיין עֹמֵד בְּשֵׁנֵאתוֹ, עַד שֶׁבָּאוּ אֵלָיו וְרָאוּ שֶׁהוּא מְכִינָן עֲצָמוֹ לְהַלְחֵם עִם יַעֲקֹב. אֲבָל לְדַבְרֵי רַבֵּי חֲמָא וְרַבֵּי יוֹסִי, שֶׁהַשְּׁלוּחִים הָיוּ מְלָאכִים מִמָּוֶשׁ

המלאכים, וצ"ע. וניתכן לומר, שלאליעזר נשתלחו כמה מלאכים, כפי חשיבותו וכפי הראוי לו. אולם אצל יוסף והגר שהיה ענין מיוחד שהוצרך לרמוז להם, נשתלחו מלאכים כפי המספר שרומז לענינם]. מא. לשון הפסוק, וַיֵּשְׁבוּ הַמְּלָאכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאֲנֹנוּ אֶל אַחִיךָ אֶל עֵשׂוֹ וְגַם הִלֵּךְ לְקִרְיַתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ. מב. לשון המדרש, מלאכים אלו

דְּעִבּוּדָה זָרָה (יז, א), 'לְעִלּוּקָה שְׁתֵּי בְנוֹת
הַבְּהֵב' (משלי ל, טו), אָמַר מֶר עֹקֵבָא, קוֹל
גִּיהֵנָם שְׁצוּעֵקָת וְאוֹמְרָת, הִבִּיאוּ לִי שְׁתֵּי
בְנוֹת שְׂאוֹמְרוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, הֵבָא הֵבָא.
'כָּל בְּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוֹן וְלֹא יִשְׁיִגוּ אֶרְחוֹת
חַיִּים' (שם ב, יט), כְּלוֹמֵר, וְאִם יִשׁוּבוּ, לֹא

יִשְׁיִגוּ וְכוּ'. וּפְרֻשׁ רַש"י (ד"ה מִינּוֹת, וד"ה
רְשׁוֹת, וד"ה לֹא), מִינּוֹת צוּעֵקָת, הֵבָא
תְּקַרְבַּת לְעִבּוּדָה זָרָה. רְשׁוֹת צוּעֵקָת,
הֵבָא דוֹרוֹן מְמוֹן וְאַרְנוֹנָא וּמִם לְמַלְךָ.
וְאִם שְׁבִין, מְמַהְרִין לְמוֹת, כִּי כִּף גְּזֵרַת
הַמְּלָךְ, עֵב"ל.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

דְּאִמְרִינָן בַּגְּמְרָא בְּפֶרֶק קַמָּא דְּעִבּוּדָה זָרָה
(יז, א) ^מעַל הַפְּסוּק (משלי ל, טו) ^מ'לְעִלּוּקָה
- מִין תּוֹלַעַת הַגְּדִילָה בְּנֵהֲרוֹת, הַמוּצַצַת
דָּם עַד כִּי נִתְמַלֵּא כָל גּוֹפָה, שְׁתֵּי בְנוֹת הַבְּ
הַבְּ, אָמַר מֶר עֹקֵבָא ^מ, הַעֲלֹקָה מֵרֵמֶזֶת
לְקוֹל הַגִּיהֵנָם שְׁצוּעֵקָת וְאוֹמְרָת, הִבִּיאוּ לִי
'שְׁתֵּי בְנוֹת' - שְׁנֵי מִינֵי חוֹטָאִים הַרְאוּיִים
לְעוֹנֵשׁ, שְׂאוֹמְרוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הֵב הַבְּ,
כְּלוֹמֵר, הֵבָא הֵבָא, וְשְׁתֵּי הַבְּנוֹת, הֵן
הַמִּינּוֹת וְהַרְשׁוֹת [הַשְּׁלִטוֹן], שְׁבַעֲוֹלָם הַזֶּה
הֵם צוּעֵקִים תְּמִיד לְבְנֵי הָאָדָם הֵבָא
הֵבָא, שֶׁהַמִּינּוֹת אוֹמְרוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הֵבָא
תְּקֻרְבַת לְאֵלִילִים, וְהַרְשׁוֹת אוֹמְרוֹת
בְּעוֹלָם הַזֶּה, הֵבָא מְמוֹן וּמִתְנּוֹת וּמִסִּים
לְשִׁלְטוֹנוֹת. וְעַל כֵּן צוּעֵק הַגִּיהֵנָם,

שִׁיבִיאוּ אוֹתָם אֵלָיו כְּדִי לְהַעֲנִישׁ. וְעוֹד
דְּרִשׁוּ בַּגְּמְרָא (שם) אֵת הַפְּסוּק (שם ב, יט)
'כָּל בְּאִיָּה לֹא יִשׁוּבוֹן וְלֹא יִשְׁיִגוּ אֶרְחוֹת
חַיִּים', כְּלוֹמֵר, כָּל הַמְּשַׁתְּמָדִים לְעִבּוּדַת
כּוֹכְבִים, אַחַר שֶׁנִּקְרְשׁוּ בַּמִּינּוֹת, אֵינֵם
שׁוֹבִים בְּתִשׁוּבָה, וְאִם יִשׁוּבוּ לֹא יִשְׁיִגוּ וְכוּ'
אֶרְחוֹת חַיִּים, פִּירוּשׁ, שֶׁאִם חוֹזְרִים
בְּתִשׁוּבָה, לֹא יֵאָרִיכוּ יָמִים אֶלָּא יִמְהָרוּ
לְמוֹת מַחְמַת שְׁמִצְטַעְרִים בַּכְּפִיִּית יִצְרָם,
וְזוֹ הִיא גְזֵרַת מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם לְמוֹת ^מ. וּפְרֻשׁ
רַש"י (ד"ה מִינּוֹת, וד"ה רְשׁוֹת, וד"ה לֹא), מִינּוֹת
צוּעֵקָת, הֵבָא תְּקַרְבַּת לְעִבּוּדָה זָרָה.
וְהַרְשׁוֹת צוּעֵקָת, הֵבָא דוֹרוֹן מְמוֹן וְאַרְנוֹנָא
וּמִם לְמַלְךָ. וְאִם שְׁבִין, מְמַהְרִין לְמוֹת, כִּי
כִּף גְּזֵרַת הַמְּלָךְ, עֵב"ל ^מ.

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

הַשּׁוֹמֵעַ, עֵינָיו בְּאֵרִיכוֹת. וְעֵינָיו עוֹד בְּשֵׁם מִשְׁמוּאֵל
(פְּרֻשְׁתָּנוּ שְׁנַת תַּעֲרִ"ב). מֵהָ לְשׁוֹן הַגְּמְרָא,
'לְעִלּוּקָה שְׁתֵּי בְנוֹת הַבְּהֵב, מֵאֵי הַבְּ אָמַר מֶר
עֹקֵבָא, [קוֹל] שְׁתֵּי בְנוֹת שְׁצוּעֵקוֹת מִגִּיהֵנָם וְאוֹמְרוֹת
בְּעוֹלָם הַזֶּה הֵבָא הֵבָא, וּמֵאֵן נִינְהוּ מִינּוֹת וְהַרְשׁוֹת.
אֵיכָא דְאִמְרִי, אָמַר רַב חֲסֵדָא אָמַר מֶר עֹקֵבָא, קוֹל
גִּיהֵנָם צוּעֵקָת וְאוֹמְרָת, הִבִּיאוּ לִי שְׁתֵּי בְנוֹת
שְׁצוּעֵקוֹת וְאוֹמְרוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הֵבָא הֵבָא. כִּל בְּאִיָּה
לֹא יִשׁוּבוֹן וְלֹא יִשְׁיִגוּ אוֹרְחוֹת חַיִּים, וְכִי מֵאַחַר
שֶׁלֹּא שָׁבוּ, הֵיכֵן יִשְׁיִגוּ. הֵכִי קָאֵמַר, וְאִם יִשׁוּבוּ, לֹא
יִשְׁיִגוּ אוֹרְחוֹת חַיִּים. מֵהָ לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'לְעִלּוּקָה

שְׁתֵּי בְנוֹת הַבְּהֵב שְׁלוֹשׁ הֵנָּה לֹא תִשְׁבְּעָנָה אֶרְבַּע
לֹא אָמְרוּ הוּן. מֵהָ לְפִנְיָנוּ בַּגְּמְרָא אָמַר כֵּן רַב
חֲסֵדָא. מֵהָ ע"פ רַש"י (ד"ה לֹא). וּבַמְהַרְש"א
(ח"א ד"ה הֵכִי) פִּירוּשׁ, שֶׁהִיא מֵדַת הַרְחָמִים מִן
הַשָּׁמַיִם שִׁימוֹתוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחַזְרוּ לְהַרְגֵּלֵם הַרַע.
מֵהָ יֵשׁ חִידוּשׁ בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ, שֶׁמִּפְשׁוֹת סוּגִיַּת
הַגְּמְרָא בְּעִבּוּדָה זָרָה, מִשְׁמַע שֶׁרַק בַּמִּינּוֹת נִאֵמַר
שֶׁאִם שָׁבוּ בְּתִשׁוּבָה הֵם מְמַהְרִים לְמוֹת [וְכֵן בְּעִבּוּרָה
לְמִי שֶׁנִּקְרַשׁ בָּהּ בִּיטוּר, כַּמְּבוּאָר שֶׁם בַּהֲמִשְׁךְ
הַסּוּגִיא], וְאֵילוּ מְדַבְּרֵי רַבִּינוּ בַּהֲמִשְׁךְ מְבוּאָר שֶׁזֶה
נִאֵמַר גַּם עַל רְשׁוֹת.

רַבָּה (שם עה, ז), שְׁחַלְדָּךְ לְפָל אַגְרוֹמִיָא מִמְצָרִים לְהִיּוֹת מוֹכֵס, בְּדִי לְהַרְגֵי אֶת יַעֲקֹב. וְהָיָה מְלַסְטָם אֶת הַבְּרִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁפָרֵשׁ רִשׁׁי עַל הַפְּסוֹק (בראשית כה, ל) 'כִּי עֵינִי אֲנֹכִי. וְהָכִי נָמִי פָרַשׁ הָתָם בְּעִבּוּדָה זָרָה (שם ד"ה והרשות) עַל 'וְאֵל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָה' (משלי ה, ח), זו הַמִּינוֹת

וַעֲשׂוּ הָיָה לוֹ שְׁנֵיהֶם, עוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ ו'ל (ב"ר סג, יג) עַל פְּסוֹק (בראשית כה, לב) 'לָמָּה זֶה לִי בְּכַרְהַ, שְׁכַפֵּר בְּזָה אֵלַי' (שמות טו, ב). וְעוֹד (ב"ר סה, ד), עַל פְּסוֹק (בראשית כו, לה) 'וַתְּהַיֵּן מֵרַת רוּחַ' וְכוּ'.

וְהָיָה לוֹ רְשׁוֹת, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ בְּמִדְרָשׁ

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

לגבות מסים מבני אדם, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (שם עה, ז) שְׁחַלְדָּךְ לְפָל אַגְרוֹמִיָא - רְשׁוֹת מִמְצָרִים לְהִיּוֹת מוֹכֵס - לגבות מבני אדם את תשלומי המכס שיש לשלם כשעוברים עם סחורה ממדינה אחת לשכינתה, בְּדִי לְהַרְגֵי אֶת יַעֲקֹב. וגם הָיָה מְלַסְטָם - גּוֹזֵל וְחוֹמֵס אֶת הַבְּרִיּוֹת - בני האדם, כְּמוֹ שְׁפָרֵשׁ רִשׁׁי עַל הַפְּסוֹק (בראשית כה, ל) 'כִּי עֵינִי אֲנֹכִי. וְהָכִי נָמִי פָרַשׁ רִשׁׁי הָתָם בְּעִבּוּדָה זָרָה (ז, א ד"ה והרשות), עַל מָה שֶׁדְּרָשׁוּ בַגְּמָרָא (שם) אֶת הַפְּסוֹק

יעקב רצה שעשו ימות מחמת התשובה וַעֲשׂוּ הָיָה לוֹ שְׁנֵיהֶם - בֵּין עֲנִין הַמִּינוֹת וּבֵין עֲנִין הַשְּׁלֹטוֹן, שְׁהִיָּה עוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ ו'ל בְּמִדְרָשׁ (ב"ר סג, יג), עַל הַפְּסוֹק (בראשית כה, לב) 'וְלָמָּה זֶה לִי בְּכַרְהַ, שְׁתִּיבוֹת זֶה לִי נִדְרָשׁוֹת שְׁכַפֵּר בְּזָה אֵלַי' - בַּהֲקַבָּה (שמות טו, ב) ³⁰, וְעַבֵּד עִבּוּדָה זָרָה. וְעוֹד דְּרָשׁוּ כֵן בְּמִדְרָשׁ (ב"ר סה, ד) ³¹ עַל הַפְּסוֹק (כו, לה) 'וַתְּהַיֵּן מֵרַת רוּחַ וְכוּ' לִיצְחָק וְלִרְבֵּקָה.

וגם הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹ רְשׁוֹת - שְׁלֹטוֹן

צִיּוּנִים וּמִקּוּרֹת

אמרו על נישואי עשו 'לא לחנם הלך עורב אצל זרזיר אלא שהוא מינו, ומכאן משמע שכשם שנסות עשיו היו עובדות עבודה זרה, כך היה עשיו עצמו. נג. לשון המדרש, רבי לוי אמר, הלך [עשו] ונטל אגרומי ממצרים, אמר, אין יכלנא ליה [גם אוכל להרוג אותו בדרך מלחמה] הא טב. אם לאו, אנא אימא ליה, אייתא מכסא [שלם את המכס], ומגו כן אנא קאים עליו וקטילנא ליה [ומתוך כך אהרגנו בפתע פתאום]. נד. לשון רש"י [על הפסוק (שם כה, כט) וַיֵּיזֶד יַעֲקֹב נִזְיָד וַיִּבֹא עֲשׂוֹ מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֲנִי], 'וְהוּא עֵינִי בְּרִצְיָהּ, כְּמָה דְתִימָא (ירמיה ד, לא) 'כִּי עֵיפָה נַפְשִׁי לְהוֹרוּגִים', ע"כ. וראה גם בגמרא (ב"ב שם), שחמש עבירות עבר עשו הרשע בו ביום, ואחד מהן הוא שהרג את הנפש. נה. לשון הגמרא, ועברתי על מה שכתוב בתורה 'הרחק מעליה דרכך' זו מינוֹת, וְאֵל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָה' זו הרשות.

ג. לשון המדרש (ב"ר סג, יג) איתא, וַיֵּאמֶר עֲשׂוֹ הֵנָּה אֲנִי הוֹלֵךְ לְמוֹת, רִישׁ לְקִישׁ אִמְרָה, הַתְּחִיל מִחֶרֶף וּמִגֶּדֶף, 'לָמָּה לִי אֵין כְּתִיב כֹּאן, אֵלֵּא לָמָּה זֶה לִי, מִלְּמַד שְׁכַפֵּר בְּזָה אֵלַי'. וּבַגְּמָרָא (ב"ב טז, א) אִיתָא, וְכַפֵּר בְּעִיָּקָר, כְּתִיב הַכָּא 'לָמָּה זֶה לִי, וְכְתִיב הָתָם זֶה אֵלַי וְאֵנְוָה'. נא. לשון הפסוק, 'עֲנִי וְזָמַרְתָּ יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלַי וְאֵנְוָהוּ אֶלְקֵי אָבִי וְאַרְמְמָנָהּ'. נב. לשון המדרש, 'וְתַהֲיִינָה מוֹרַת רוּחַ', לָמָּה לִיצְחָק תְּחַלֶּה, אֵלֵּא עַל יַדֵּי שְׁהִיתָה רַבְּקָה בַת כּוּמְרִים, לֹא הִיתָה מִקְפֶּדֶת עַל טְנוּפַת עִבּוּדַת כּוּכְבַּיִם, וְזֶה עַל יַדֵּי שְׁהִיָּה בֵּן קְדוּשִׁים, הִיָּה מִקְפִּיד עַל טְנוּפַת עִבּוּדַת כּוּכְבַּיִם, לְפִיכֵן לִיצְחָק תְּחַלֶּה, ע"כ. וְגַם רִשׁׁי כְּתַב עַל פְּסוֹק זֶה שְׁהִי עוֹבְדוֹת עִבּוּדַת כּוּכְבַּיִם, ע"כ. אֵךְ עֲדִיין צִרִיךְ עֵינִן, שְׁשֵׁם מְבוּאָר רַק שְׁנַשִּׁי עֲשׂוֹ הִי עוֹבְדוֹת לְעִבּוּדָה זָרָה, וְלֹא עֲשׂוֹ עֲצָמוֹ. וְאוּלַי יֵשׁ לְדוֹמַר, שְׁבַמְדְרָשׁ (שם סה, ג)

וְהָרְשׁוֹת, שְׁנוֹתַנִּין עֵינֵיהֶם בְּכַעֲלֵי מְמוֹן, וְנוֹמְלִים מְמוֹנָם וְהוֹרְגִים אוֹתָם, עַב"ל. וַיַּעֲקֹב הָיָה רוֹצֵחַ שְׁיָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, כְּדֵי שְׂתַכְּף יְמוֹת, וְכֵדֵי שְׁלֵא לְהִיּוֹת כֹּל יָמָיו בְּצַעַר וּבְצָרָה. וְזָהוּ מֵהַשְׂכֵּת רַש"י עַל הַפְּסוּק (בראשית לב, ח) 'וַיִּצַר לוֹ' אִם יִהְרַג הוּא אֶת

הָאֲחֵרִים. דְּקָשָׁה מְהוּ 'הוּא', הָיָה לוֹ לֹאמֹר 'אִם יִהְרַג אֶת אֲחֵרִים'. אֲלֵא וַדַּאי כְּפִנְתַּי יַעֲקֹב הָיְתָה שְׂיָמוֹת, אֲבָל לֹא הָיָה רוֹצֵחַ לְהִיּוֹת הוּא הָרוֹצֵחַ, וְאִין הֲכִי נִמְו, שְׂתִתְשׁוּבָה הָיְתָה מוֹעֲלַת לוֹ לְזָבוֹת לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וַיַּעֲקֹב נִתְכַּוֵּן עוֹד לְחַטִּיב לַעֲשׂוֹ וּלְהַצִּיל נַפְשׁוֹ מִשַּׁחַת.

פסוק וַיִּצַר יַעֲקֹב וַיִּצַר לוֹ פֶּרֶשׁ רַש"י אִם יִהְרַג הוּא אֶת אֲחֵרִים

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

(משלי ה, ח) "וְאֵל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָה", זוּ הַמִּינּוֹת וְהָרְשׁוֹת, שְׁנוֹתַנִּין עֵינֵיהֶם בְּכַעֲלֵי מְמוֹן, וְנוֹמְלִים מְמוֹנָם וְהוֹרְגִים אוֹתָם, עַב"ל. וּמְבוֹאָר מִכֶּךְ, שְׁעֵנִין 'רְשׁוֹת' אִינוּ רַק גּוֹזֵלֵת הַמְּמוֹן בַּלְבַּד, אֲלֵא יֵשׁ בָּהּ גַּם רְצִיחַת בַּעֲלֵי הַמְּמוֹן, וְכַמוֹ שֶׁהִיא אֲצֵל עֲשׂו. וַיַּעֲקֹב הָיָה רוֹצֵחַ, שְׁעֲשׂו יָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה עַל הַעֲבוּדָה זָרָה שֶׁעָבַד, וְעַל מֵה שֶׁהִיא מוֹכֵס וְרוֹצֵחַ, כְּדֵי שְׂתַכְּף יְמוֹת מַחֲמַת הַצַּעַר שֶׁהִיא לוֹ לְהִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ, וְכֵדֵי שְׁלֵא לְהִיּוֹת כֹּל יָמָיו בְּצַעַר וּבְצָרָה מַחֲמַת כַּפִּיִת הַיִּצָר.

(בראשית לב, ח) "וַיִּצַר לוֹ", שֶׁהִיא יַעֲקֹב מִיִּצַר אִם יִהְרַג הוּא אֶת הָאֲחֵרִים. דְּקָשָׁה, מְהוּ בִיאֹר תִּיבַת 'הוּא', הָיָה לוֹ לֹא רַש"י לֹאמֹר 'שֶׁהִיא יַעֲקֹב מִיִּצַר אִם יִהְרַג אֶת אֲחֵרִים'. אֲלֵא וַדַּאי, כְּפִנְתַּי יַעֲקֹב הָיְתָה שְׂיָמוֹת עֲשׂו, וּמִכֶּךְ לֹא הִיא יֵרָא וּמִיִּצַר, אֲבָל לֹא הָיָה רוֹצֵחַ לְהִיּוֹת 'הוּא' הָרוֹצֵחַ, שִׁירְצַחְנוּ בִידֵים, אֲלֵא שִׁימוֹת מַחֲמַת הַתְּשׁוּבָה כְּשִׁיגִיעֵנו הַמְּלֹאכִים אֵלָיו. וְאִין הֲכִי נִמְו, שְׂתִתְשׁוּבָה הָיְתָה מוֹעֲלַת לוֹ לַעֲשׂו, לְזָבוֹת לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וַיַּעֲקֹב נִתְכַּוֵּן עוֹד לְחַטִּיב לַעֲשׂו וּלְהַצִּיל נַפְשׁוֹ מִשַּׁחַת, אֲפִ שְׁעֲשׂו הַתְּכוּוֹן לְהִרְעֵ לוֹ, וְלִכֵּן הִיא מִיִּצַר שְׂמָא יִהְרַגְנוּ בְּלֵי תִשׁוּבָה, כִּי אִז לֹא הִיא זוֹכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא^ט.

יעקב לא רצה להרוג את עשו בידים, רק שימות מחמת התשובה וְזָהוּ מֵהַשְׂכֵּת רַש"י, עַל הַפְּסוּק

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

הִיא מַחֲמַת שְׁנֵי טַעֲמִים, א. שֶׁלֹא רָצָה לְהִרְגוֹ בִידֵים. ב. מִשׁוֹם שְׂבֹאוֹפֵן זֶה לֹא הִיא עֲשׂו זוֹכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וּבְדַבְרֵי רַבֵּינוּ כֹּאֵן מִיּוֹשֵׁב, מֵה שֶׁקָּשָׁה לְכַאוּרָה לְשִׁיטָתוֹ, שֶׁאִם כְּשֶׁשֶׁלַח יַעֲקֹב הַמְּלֹאכִים לַעֲשׂו, חָשַׁב שֶׁעַל יְדֵיהֶם יִחְזוֹר עֲשׂו בְּתִשׁוּבָה וַיְמוֹת, אִם כֵּן, לְמֵה לְבַסוּף הִיא מִיִּצַר מִשׁוֹם 'שְׂמָא יִהְרַג הוּא אֶת אֲחֵרִים'. אֲךָ הַתְּשׁוּבָה לִכֶּךְ הִיא כְּמוֹ שֶׁהַתְּבַאָר, שֶׁאִמְנָם חֲפֵץ יַעֲקֹב שְׁעֲשׂו יְמוֹת מִתּוֹךְ תִּשׁוּבָה עַל יְדֵי שְׁלִיחוֹת הַמְּלֹאכִים, אֲבָל לֹא רָצָה לְהִרְגוֹ בִידָיו.

וְאִיכָא דְאַמְרֵי, 'הִרְחַק מֵעֲלִיה דְרַכְךָ' זוּ מִינּוֹת וְהָרְשׁוֹת, וְאֵל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָה' זוּ זוֹנָה. נֵן לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'הִרְחַק מֵעֲלִיה דְרַכְךָ וְאֵל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָה'. נֵן לְשׁוֹן רַש"י, 'זִיירָא וַיִּצַר', 'זִיירָא' שְׂמָא יִהְרַג, 'וַיִּצַר לוֹ' אִם יִהְרַג הוּא אֶת אֲחֵרִים. נֵן לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'זִיירָא יַעֲקֹב מֵאֵד וַיִּצַר לוֹ וַיַּחֲזֵק אֶת הָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשִׁנֵּי מִקְּנוֹת'. נֵן. וְלִמְדַנו מְדַבְרֵי רַבֵּינוּ חִידוּשׁ גְּדוֹל, שֶׁמֵה שֶׁהִיא יַעֲקֹב מִיִּצַר 'שְׂמָא יִהְרַג הוּא אֶת אֲחֵרִים',

קְדוֹשָׁה שֶׁל יִצְחָק כְּמוֹהוּ, וְאִפְשָׁר שֶׁזֶה יִגְרַם לוֹ שִׁישׁוּב, וּמִשׁוּם הַכִּי נִשְׁתַּדֵּל לְהַחְזִירוֹ בְּתֻשׁוּבָה.

וְאִתָּה אִם לֹא יִרְצָה לָשׁוּב, שְׁלַח לְהַגִּיד לוֹ, 'וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחֲמוֹר' וְכו', דְּאִמְרִינָן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּבִרְכוֹת (ו, ב), אָמַר

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

הַמְּלֵאכִים אֵלָיו, יִגְרַם לוֹ שִׁישׁוּב, וּמִשׁוּם הַכִּי, נִשְׁתַּדֵּל לְהַחְזִירוֹ בְּתֻשׁוּבָה. וְכך הוּא בִּיאור הַפְּסוּק, לְמַה 'וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו אֶל עֲשׂוֹ' הַרְשַׁע, לְפִי שֶׁהִיא 'אֲחִיו', וְבֵא מִטְּפָה קְדוּשָׁה מִיִּצְחָק כְּמוֹהוּ, וְלִכֵּן סָבוּר הִיא שִׁיּוּכָל לְהַחְזִירוֹ בְּתֻשׁוּבָה.

יעקב שלח לומר לעשו שלא יוכל לנצח
לפי שהוא צדיק גמור

וְאִתָּה אִם לֹא יִרְצָה עֲשׂוֹ לָשׁוּב בְּתֻשׁוּבָה, מִכָּל מְקוֹם שֶׁשְׁלַח יַעֲקֹב אֶת הַמְּלֵאכִים לְהַגִּיד לוֹ בְּשֵׁמוֹ, 'וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחֲמוֹר' וְכו' (בְּרֵאשִׁית לֵב, ו) ^{טו}, וְלִסְפָּר לוֹ שְׁנֵיהֶם עֲשִׂיר גְּדוּל עִם מְקַנָּה רַב, וְעֵנִין הַשְּׁלִיחוֹת לֹמַר כֵּן יִתְבָּאֵר בְּהַקְדָּם מַה דְּאִמְרִינָן בְּגִמְרָא בְּפֶרֶק קַמָּא דְּבִרְכוֹת (ו, ב) ^{טו}, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

וְלֹא מְעַלִּין? לֹא נֹאמַר לְעֵינֵינוּ חַיִּי הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלִבָּד, אֲלֵא אִף לְעֵנִין הַצִּיל אֹתוֹ מִעוֹנֵי הַגִּיהֶנֶם וְהָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִרִי לְפִי דְּבָרֵי רַבִּינוּ, כּוֹוֹנֵת יַעֲקֹב בְּשִׁלְיחוֹת הַמְּלֵאכִים, הִיתָה כְּדִי לְהַחְזִירוֹ בְּתֻשׁוּבָה אִף שִׁמּוֹת עַל יְדֵי כֵן, אֲלֵא שֶׁמִּתּוֹךְ כֵּךְ נִיצַל מִבְּאֵר הַשַּׁחַת לְעוֹלָם הַבָּא, וְאִף עַל פִּי כֵן הוֹצֵרְךְ לְבֵאֵר טַעַם מִפְּנֵי מַה רָצָה לְהַצִּילוֹ שֶׁלֹּא יִפּוֹל שָׁם, שְׁלֹלֵא טַעַם זֶה, הִיא רְאוּי לְהַפִּילוֹ לְבֵאֵר שַׁחַת אִף בְּעוֹה"ב. סג. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאִשְׁלָחָה לְהַגִּיד לְאֲדֹנָי לְמַצָּא חֵן בְּעֵינֶיךָ'. סד. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, וְאִמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מוֹתֵר

וְהִשְׁתָּא נְבֵא לְבֵאֵר הַפְּסוּקִים (בְּרֵאשִׁית לֵב, ד-ה), 'וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו אֶל עֲשׂוֹ אֲחִיו', יַעֲקֹב שְׁלַח מְלָאכִים אֶל עֲשׂוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא פּוֹשְׁעַ וּמוֹרְדִין וְאִינָם מְעַלִּין (ע"ו כו, ב). לְפִי שֶׁהִיא אֲחִיו, שְׁבֵא מִטְּפָה

יעקב היה סבור שעשו יחזור בתשובה לפי
שהיה בן יצחק

וְהִשְׁתָּא נְבֵא לְבֵאֵר הַפְּסוּקִים שֶׁבְּפִרְשָׁה בְּעֵנִין שְׁלִיחַת הַמְּלֵאכִים, 'וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו אֶל עֲשׂוֹ אֲחִיו' (בְּרֵאשִׁית לֵב, ד) ^{טו}, כְּלוֹמַר, יַעֲקֹב שְׁלַח מְלָאכִים אֶל עֲשׂוֹ, וּבִיקֵשׁ לְהַחְזִירוֹ בְּתֻשׁוּבָה וְלְהַצִּילוֹ מִהַגִּיהֶנֶם, 'אֵל עֲשׂוֹ' - אִף עַל פִּי שֶׁהִיא פּוֹשְׁעַ וּמוֹרְדִין, וְדִינּוֹ כְּמוֹ הַמֵּינִים וְהַמוֹמְרִים שֶׁמוֹרְדִין אֹתָם לְבוֹר, וְאִינָם מְעַלִּין אֹתָם מִן הַבוֹר, כְּלוֹמַר, מִצְוָה לְהוֹרְגָם, וְקַל וְחוֹמֵר שֶׁאִסוּר לְהַצִּילָם מִן הַמִּיתָה (ע"ז כו, ב) ^{טו}, וּמִכָּל מְקוֹם בִּיקֵשׁ יַעֲקֹב לְהַצִּילוֹ ^{טו}, לְפִי שֶׁהִיא 'אֲחִיו', כְּלוֹמַר, שְׁבֵא מִטְּפָה קְדוּשָׁה שֶׁל יִצְחָק כְּמוֹהוּ - כִּיעֲקֹב שֶׁהִיא צְדִיק כִּיִּצְחָק אָבִיו, וְאִפְשָׁר שֶׁזֶה - שְׁלִיחַת

ס. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו אֶל עֲשׂוֹ אֲחִיו אֲרָצָה שְׁעִיר שְׂדֵה אָדוֹם'. סא. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, תְּנִי רַבִּי אֲבָהוּ קְמִיָּה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְרוּעֵי בַהֲמָה דְקָה, לֹא מְעַלִּין וְלֹא מוֹרְדִין, אֲבֵל הַמֵּינִין וְהַמוֹמְרִים הֵיוּ מוֹרְדִין וְלֹא מְעַלִּין. סב. נִרְאָה שְׁכוֹוֹנֵת רַבִּינוּ הִיא, שְׁגַם עֲשׂוֹ הִיא מִהַמוֹרְדִין וְלֹא מְעַלִּין, לְפִי שֶׁהִיא כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְכוּפֵר בְּתוֹרָה [רֵאָה בְּגִמְרָא (קִידוּשֵׁין יח, א) שֶׁעֲשׂוֹ הִיא יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר], שֶׁהֵם הַמֵּינִים וְהַמוֹמְרִים, כְּמִבּוֹאֵר בְּרַמְבַּ"ם (רוֹצֵחַ פ"ד ה"י). וְנִרְאָה מִבּוֹאֵר מְדַבְּרֵי רַבִּינוּ, שֶׁהִדִּין מוֹרְדִין

רְבִי יוֹחָנָן מְשׁוֹם רְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, מֵתֵר לְהַתְגַּרְוֹת בְּרִשְׁעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה. אֵינִי, וְהֶאֱמַר רְבִי יִצְחָק, אִם רָאִיתָ רִשָּׁע שֶׁהִשְׁעָה מִשְׁחָקָת לּוֹ, אַל תִּתְגַּרֶּה בּוֹ

וְכוּ'. לֹא קָשְׁיָא, הָא בְּצַדִּיק גְּמוּר, וְהָא בְּצַדִּיק שְׂאִינוּ גְּמוּר. צַדִּיק מִמְּנוּ, בּוֹלֵעַ. צַדִּיק גְּמוּר, אֵינוּ בּוֹלֵעַ. וְאִיבְעִית אִימָא, שְׁעָה מִשְׁחָקָת לּוֹ, שְׂאִינִי.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שהשעה משחקת לו, מדובר בְּצַדִּיק שְׂאִינוּ גְּמוּר - שיש לו מיעוט עבירות, ואף שלגבי הרשע הוא צדיק, מכל מקום אסור לו להתגרות בו לפי שצדיק מִמְּנוּ בּוֹלֵעַ - רשע שהשעה משחקת לו, יכול לבלוע ולנצח מי שהוא רק יותר 'צדיק ממנו', אבל אינו צדיק גמור. אבל צדיק גמור - שאין לו שום עבירה, אֵינוּ בּוֹלֵעַ - אין הרשע יכול לנצחו אפילו אם השעה משחקת לו, ולכן מותר לצדיק גמור להתגרות ברשע ואין לו לחשוש שמא הרשע ינצחנו.

ועוד מתרצת הגמרא, וְאִיבְעִית אִימָא - ואם תרצה אומר לך תירוץ אחר, שְׁעָה מִשְׁחָקָת לּוֹ, שְׂאִינִי - שונה הדבר ברשע שעכשיו היא שעת הצלחתו, שאף לצדיק גמור אסור להתגרות בו, ומה שאמר רבי שמעון בר יוחאי שמותר להתגרות

מְשׁוֹם רְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, מֵתֵר לְהַתְגַּרְוֹת בְּרִשְׁעִים - לריב ולהתקוטט עמם ולמחות במעשיהם הרעים ולהוכיחם על כך^{סו}, בְּעוֹלָם הַזֶּה, ומקשה הגמרא, אֵינִי - וכי כך הוא, וְהֶאֱמַר רְבִי יִצְחָק, אִם רָאִיתָ רִשָּׁע שֶׁהִשְׁעָה מִשְׁחָקָת לּוֹ - שעכשיו היא שעת הצלחתו, אַל תִּתְגַּרֶּה בּוֹ וְכוּ', לפי שיש לך לחשוש שמא הוא ינצח אותך ותפול בידו, ואף שהוא רשע.

והגמרא מתרצת את הקושיא בכמה אופנים, ואחד מהתירוצים הוא, לֹא קָשְׁיָא, הָא - מה שאמר רבי שמעון בר יוחאי שמותר לצדיק להתגרות ברשעים, מדובר בְּצַדִּיק גְּמוּר שאין לו שום עבירה, ולכך מותר לו להתגרות ברשע, ואין לו לחשוש מהצלחתו, לפי שבודאי לא יעזבנו הקב"ה ליפול בידו. וְהָא - ומה שאמר רבי יצחק שאסור להתגרות ברשע

ציונים ומקורות

ממנו, וכי רשע בולע צדיק, והא כתיב (תהלים לו, לג) 'ה' לא יעזבנו בידו, וכתיב (משלי יב, כא) 'לא יאנה לצדיק כל און', אלא צדיק ממנו [שהוא רק יוצר צדיק מהרשע, אבל אינו צדיק גמור] בולע. צדיק גמור, אינו בולע. ואיבעית אימא, שעה משחקת לו, שאני [וגם מה לצדיק גמור מותר להתגרות, היינו רק כשאין השעה משחקת לו, אמנם לצדיק שאינו גמור, אסור להתגרות אף ברשע שאין השעה משחקת לו]. סה. על פי המשך דברי הגמרא שמדובר 'במילי דשמיא', וע"פ המהרש"א (ח"א ד"ה מותר). וכתב המאירי (שם ד"ה תלמיד) וז"ל, תלמיד חכם

להתגרות ברשעים בעולם הזה וכו', והאמר רבי יצחק, אם ראית רשע שהשעה משחקת לו, אל תתגרה בו וכו', לא קשיא, הא במילי דידיה, הא במילי דשמיא. ואיבעית אימא, הא הוא במילי דשמיא, ולא קשיא, הא ברשע שהשעה משחקת לו, הא ברשע שאין השעה משחקת לו [לפי תירוץ זה, ברשע שאין השעה משחקת לו, מותר גם לצדיק שאינו גמור להתגרות]. ואיבעית אימא, הא הוא ברשע שהשעה משחקת לו, ולא קשיא, הא בצדיק גמור, הא בצדיק שאינו גמור, דאמר רב הונא, מאי דכתיב (חבקוק א, יג) 'למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק

לו - רִשְׁעֵי שְׂאִינֹו גְּמֹור, רִשְׁעֵי וְרַע לוֹ - רִשְׁעֵי גְּמֹור. צְדִיק וְטוֹב לוֹ - צְדִיק גְּמֹור וְכוּ'.
וְלִבָּן שְׁלַח לוֹ יַעֲקֹב לְעֵשָׂו, יוֹתֵר טוֹב לָךְ לָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, שְׂאֵם יִמְלֹא לְבָבְךָ לֵאמֹר שְׂאֵתָה תִּהְרַגְנִי, זֶה לֹא יַעֲלֶה בְּיָדְךָ, שְׂהוֹאִיל שְׂעֵם לִבָּן גְּרַתִּי, שְׂהִיִּיתִי

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

מִן הָעוֹלָם הַבֵּא, וְאִילוֹ רִשְׁעֵי וְרַע לוֹ, זֶהוּ רִשְׁעֵי גְּמֹור שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹם זְכוּיוֹת, צְדִיק וְטוֹב לוֹ זֶהוּ צְדִיק גְּמֹור וְכוּ' שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹם עֲבִירָה, וְצְדִיק וְרַע לוֹ זֶהוּ צְדִיק שֶׁאֵינוֹ גְּמֹור, שִׁישׁ לוֹ מִיעוּט עֲבִירוֹת, וְעַל כֵּן רַע לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי שִׁיעַנֵשׁ כִּאֵן עַל מִיעוּט עוֹנוֹתָיו, וְיִהְיֶה זְכָאִי וְנָקִי לְעוֹלָם הַבֵּא.¹⁰

כִּשֶׁם שֶׁלִּבָּן לֹא נִיצַח אֶת יַעֲקֹב

כִּי לֹא יִנְצַחֵנוּ עֵשָׂו

וְלִבָּן שְׁלַח לוֹ יַעֲקֹב לְעֵשָׂו עַל יְדֵי הַמְּלָאכִים וְאָמַר לוֹ, יוֹתֵר טוֹב לָךְ לָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה וְלֹהֲשִׁילִים עִמִּי, שְׂאֵם יִמְלֹא לְבָבְךָ לֵאמֹר שְׂאֵם תִּלְחַם בִּי אֶתָּה תִּהְרַגְנִי, זֶה לֹא יַעֲלֶה בְּיָדְךָ - לֹא תִצְלִיחַ בְּכֶךָ, שְׂהוֹאִיל שְׂעֵם לִבָּן גְּרַתִּי' (בְּרֵאשִׁית ל"ב, ה')¹⁰, כְּלוֹמַר,

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

וטוב לו ויש רשע ורע לו וכו'. אלא הכי קאמר ליה, צדיק וטוב לו - צדיק גמור, צדיק ורע לו - צדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו - רשע שאינו גמור, רשע ורע לו - רשע גמור. סו. צ"ב, לשם מה הביא רבינו כאן את ענין צדיק וטוב לו וכו', הלא עיקר ביאורו נסוב על עשו שהוא רשע גמור ועל ענין התגרות ברשעים. ואולי כוונתו לבאר, שמה שהתבאר בדף ז, ב, שהרשע אינו יכול לבלוע צדיק גמור, הוא גם כן משום שצדיק גמור טוב לו בעולם הזה, ועל כן אינו יכול להיות מנוצח. ויותר מסתבר לומר, שרבינו הביא זה, כדי לבאר שיעקב הוכיח על עצמו שהיה צדיק גמור, ממה שהיה טוב לו, וכפי שיבואר להלן. סח. לשון הפסוק, וַיִּצַּח אֶתְּם לְאָמֵד פֶּה

אִם כֵּן, לְתִירוֹן הָרֵאשׁוֹן, מִי שְׂהוֹא צְדִיק גְּמֹור, יְכוֹל לְהִתְגַּרֹּת בְּרִשְׁעִים. אֲבָל מִי שְׂאִינוֹ צְדִיק גְּמֹור, לֹא. וְגִרְסִינֵן הֵתֵם לְעִיל (שם ע"א), מִפְּנֵי מָה יֵשׁ צְדִיק וְטוֹב לוֹ, צְדִיק וְרַע לוֹ. רִשְׁעֵי וְטוֹב לוֹ, רִשְׁעֵי וְרַע לוֹ. רִשְׁעֵי וְטוֹב

ברשעים, היינו רק ברשע שאין השעה משחקת לו.

אם כן, לתרוץ הראשון שהבאנו עולה, שרק מי שהוא צדיק גמור, יכול להתגרות ברשעים, אבל מי שאינו צדיק גמור, לא - אסור לו להתגרות ברשעים.

ועוד יש להקדים מה דגרסינן בגמרא הֵתֵם לְעִיל (שם ע"א)¹⁰, ששאל משה רבינו את הקב"ה, מִפְּנֵי מָה יֵשׁ צְדִיק וְטוֹב לוֹ אִף בְּעוֹלָם הַזֶּה, ויש גם צדיק ורע לו - שסובל יסורים בעולם הזה, וכמו כן יש רשע וטוב לו בעולם הזה, והשיב לו הקב"ה, רִשְׁעֵי וְטוֹב לוֹ, זֶהוּ רִשְׁעֵי שְׂאִינוֹ גְּמֹור, שִׁישׁ לוֹ מִעוּט זְכוּיוֹת, וְהוּא מְקַבֵּל שְׂכָרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי לְטַרְדּוֹ

שבידו למחות ראוי שירגיש וישגיח בעניני העיר ואם ראה רשע בתקפו שהוא פורץ גדר המצות ופורק עולין מעליו ראוי לו להתגרות בו ואל יחוש לנזק או להפסד ומ"מ כל שהוא מחמת תביעות ודברים שלא מן הדת יתרחק ממנו כמה שיוכל ואל יתגרה בו כלל שלפעמים הצלחה גוברת ברשעים עד שפרגוד הצדיק ננעל מפניהם. וראה עוד בזה, באמת ליעקב (שם ד"ה מותר). סו. לשון הגמרא, ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, שלשה דברים ביקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לו וכו', ביקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו, שנאמר (שמות לג, יג) 'הודיעני נא את דרכיך', אמר לפניו, רבונו של עולם, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע

עם לְבָן וְלֹא יָכוֹל לִי, שְׁמַע מִיָּנָה שְׁאֲנִי צָדִיק
גָּמֹר, וְצָדִיק גָּמֹר אֵינֹו בּוֹלֵעַ, וְגַם אֶתָּה לֹא

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

ואני צדיק גמור, גם אתה לא תוכל לי.
ועוד, שְׁיֵשׁ לִי שׁוֹר וְחַמּוֹר' (שם לב, ה)²,
כלומר, כח השור וכח החמור, שהן כוחות
של הקליפה הטמאה, נכנעו מפני והנם
שלי ותחת ממשלתִי³, שְׁהוּא סִמְּן שְׁפָל
מִיָּנִי הַקְּלִפּוֹת מְכַנְּעִים תַּחְתָּי, וזהו מפני
שאני צדיק גמור. ועל כן, גם אתה שכל
כוחך מחמת הקליפות, לא תוכל לנצחני.

שְׁהִיִּיתִי עִם לְבָן הַרְשַׁע ודרתי בביתו שנים
רבות, וּבְכָל זֹאת, לְבָן לֹא יָכוֹל לִי -
לנצחני⁴, שְׁמַע מִיָּנָה - מוכח מכך, שְׁאֲנִי
צָדִיק גָּמֹר - שאין בי שום עבירה, וְהִרִי
צָדִיק גָּמֹר אֵינֹו בּוֹלֵעַ - אין הרשע יכול
לנצחו. ועוד, שאני בבחינת 'צדיק וטוב
לו', שהרי ניצלתי מלבן, ונהייתִי עשיר,
וגם זו ראייה שאני צדיק גמור. וְהוֹאִיל

ציונים ומקורות

וכו', מיד מסתפי הוה עשו ונפק לקדמותיה, ודחילו
הוה ליה מיעקב כמה דהוה ליה ליעקב מעשו [מיד
היה עשו מתיירא מיעקב, ויצא לקראתו להתפייס
עמו, והיה עשו מתיירא מיעקב כמו שהיה יעקב
מתייר מעשו] וכו'. ע. לשון הפסוק, וַיְהִי לִי שׁוֹר
וְחַמּוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאֲשֻׁלְחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנִי
לְמִצְרָא חַן בְּעֵינַיִךְ. עא. ראה זוהר (ח"א שם) וז"ל,
ויהי לי שור וחמור, אינון תרין גזרי דינין דכד
מתחברן תרווייהו כחדא, לא מתחברן אלא לאבאשא
עלמא [אלו הן שתי כוחות הדין, שכאשר שניהם
מתחברים יחד, אינם מתחברים אלא כדי להרע
לעולם], ובגין כך כתיב (דברים כב, י) 'לא תחרוש
בשור ובחמור יחדו', 'צאן ועבד ושפחה', אלין אינון
כתרי תתאי דקטל קודשא בריך הוא במצרים [אלה
הן הספירות התחתונות של הקליפות שהרג הקב"ה
במצרים, כמו שכתוב] (שמות יב, כט) 'בכור בהמה',
'בכור השבי' (שם יא, ה) 'בכור השפחה', הדא הוא
דכתיב 'צאן ועבד ושפחה'. ופירש בשם משמואל
(פרשתנו, תרע"ו), שלפי הזוהר, יובן מאמר
השליחות ויהי לי שור וחמור, היינו שור וחמור
דטומאה, מעתה נכנעים לי. ונראה שכך היא גם כוונת
רבינו. וראה עוד בזה בתיקוני זוהר (הקדמה יב, ב)
ובמגלה עמוקות (אופן עא, קמד, רנב). ובשפתי הון
(פרשת וישלח ד"ה ויהי לי) כתב, כאן רמז על ארבע
קליפות של אגוז שחופין על הפרי כמו שאמרו בזוהר
(תיקוני זוהר תיקון יח). ואמר ויהי לי, שהם כפויים

תאמרון לאדני לעשו פה אמר עבדך יעקב עם לְבָן
גְרָתִי וְאַחַר עַד עָתָה. סט. רבינו מפרש, שיעקב
התכוין בדבריו 'עם לְבָן גְרָתִי', להתרות לעשו ולומר
לו, שכשם שלבן הרשע לא הצליח לנצחו, כך גם הוא
לא יוכל לנצחו. וכך מבואר גם במדרש על פסוק זה
(ב"ר עה, ה) וז"ל, לְבָן דהוה רבהון דרמאי יהיבתי
בחפתי, להוהא גברא על אחת כמה וכמה [אם לבן
שהיה רבן של כל הרמאים, נתתיו בבית ידי ונצחתי,
מכל שכן שאוכל לנצח אותך עשן]. וכך מבואר גם
בוזר (ח"א קטו, ב) וז"ל, אמר רבי יהודה, מאי חמא
יעקב דשדר ליה לעשו [מה ראה יעקב ששלח לו
לעשן] ואמר 'עם לבן גרתי', וכי מה עביד
בשליחותיה דעשו (דאמר) מלה דא [וכי מה פעל
בשליחותו שאמר לו דבר זה], אלא לבן הארמי קליה
אזיל בעלמא [היה מפורסם בעולם] דלא הוה בר נש
דישתזיב מניה דהוה הוה חרש בחרשין ורב בקוסמין
[שלא היה אדם שניצל ממנו, מפני שהוא היה חכם
בכשפים ובקסמים] וכו', ועם כל דא לא יכיל ביעקב,
ובעא לאובדא ליעקב בכמה זיינין [ועם כל זה לא
היה לבן יכול לעשות רע ליעקב, על אף שביקש
להאבירו בכמה אופנים] וכו', ומלה קדמאה דשדר
יעקב לעשו [ודבר ראשון ששלח יעקב לעשן] אמר
'עם לבן גרתי', ואי תימא דזעיר הוה ירח או שתא,
לאו הכי, אלא וְאַחַר עַד עָתָה' עשרין שנין אתאחרית
עמיה [ואם תאמר שזמן קצר גרתי עמו, כמו חודש
או שנה, לא כן הוא, אלא עשרים שנה נתארחתי עמו]

וַיֵּשְׁבוּ הַמְּלָאכִים וְכו' בָּאֵנו אֶל אַחִיד
 אֶל עֵשׂוֹ, שְׁהֵיִת אֹמֵר אַחִי
 הוּא, וְאַפְשָׁר שִׁיָּשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, אֲבָל הוּא
 קָשָׁה עֵרְף וַאֲיֵנו רוֹצֵה לְשׁוּב. וְהַקְדִּימוֹ אֶל
 אַחִיד ל' אֶל עֵשׂוֹ, הַפֶּד מָה שְׁאָמַר אֶל
 עֵשׂוֹ אַחִי, לְרַמֵּז שֶׁהַטְּפָה קְדוּשָׁה שְׁהֵיִתָּה
 לוֹ מִחֲמַת יִצְחָק אָבִיו, כְּכֹר נִשְׁמָטָה

וְנִאֲבָדָה, וְהוּא כָּלוֹ 'עֵשׂוֹ, כְּלוֹמֵר, כָּלוֹ
 טָמֵא וַאֲיֵנו בּוֹ צַד קְדָשָׁה כְּלָל. וְאַף עַל פִּי
 שְׁנֵאֲבָד מִמֶּנּוּ כָּל חֵלֶק הַטּוֹב שְׁהֵיִה לוֹ, עִם
 כָּל זֶה, עֲדִינֵן הוּא בְּתַקְפּוֹ וּבְגִבּוֹרָתוֹ, וְצָרִיד
 לוֹמַר שֶׁהַשְּׁעָה מְשַׁחֶקֶת לוֹ.

וְזֶהוּ, 'וְגַם הַלֵּךְ לְקִרְאֲתָךְ, וְקָשָׁה, מֵהוּ
 'וְגַם'. אֲלֵא, לֹא דִי שֶׁהוּא סוֹמֵךְ

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

מִמֶּנּוּ וְנִאֲבָדָה, וְעַכְשֵׁי הוּא 'כָּלוֹ עֵשׂוֹ,
 כְּלוֹמֵר, כָּלוֹ טָמֵא, וַאֲיֵנו בּוֹ צַד קְדָשָׁה כְּלָל.
 וְאַף עַל פִּי שְׁנֵאֲבָד מִמֶּנּוּ כָּל חֵלֶק הַטּוֹב
 שְׁהֵיִה לוֹ, עִם כָּל זֶה, עֲדִינֵן הוּא בְּתַקְפּוֹ
 וּבְגִבּוֹרָתוֹ^ט, וְאִם כֵּן, בּוֹדֵאֵי צָרִיד לוֹמַר
 שֶׁהַשְּׁעָה מְשַׁחֶקֶת לוֹ אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רֹשַׁע
 גָּמוּר, וְלִכְךָ אֵינִי לְהַתְּגַרֵּת בּוֹ.

עֵשׂוֹ חָשַׁב שְׁלֹפֵי שְׁנֵי תִירוּצֵי הַגְּמָרָא
 הוּא יִנְצַח אֶת יַעֲקֹב

וְזֶהוּ מָה שְׁאִמְרוּ הַמְּלָאכִים לִיעֲקֹב
 (שם), 'וְגַם הַלֵּךְ לְקִרְאֲתָךְ, וְקָשָׁה, מֵהוּ לְשׁוֹן
 'וְגַם', שֶׁהֵיִה לְפַסּוֹק לֹמַר 'וְהוּא הוֹלֵךְ
 לְקִרְאֲתָךְ'. אֲלֵא כִּךְ הַתְּכוּוֹנוֹ הַמְּלָאכִים

הַקְּדוּשָׁה שֶׁהֵיִתָּה לַעֲשׂוֹ מִכַּח אָבִיו נִשְׁמָטָה מִמֶּנּוּ
 וְעַל^ט כִּךְ נֹאמַר (בְּרֵאשִׁית ל"ב, ז)^ט 'וַיֵּשְׁבוּ
 הַמְּלָאכִים וְכו' אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאֵנו אֶל
 אַחִיד אֶל עֵשׂוֹ, פִּירוּשׁ, בָּאֵנו אֶל מִי שְׁהֵיִתָּה
 אֹמֵר עֲלֵינוּ 'אַחִי הוּא'^ט, שְׁגַם הוּא נוֹלַד
 מִטְּפָה קְדוּשָׁה מִיִּצְחָק, וְלִכֵּן אֲפָשָׁר שִׁיָּשׁוּב
 בְּתִשׁוּבָה, אֲבָל הוּא קָשָׁה עֵרְף - מַחְזִיר
 עֲרָפוֹ כִּנְגַד הַמוֹכִיחִים וּמֵמֵאן לְשִׁמוּעַ
 דְּבִרְיָה^ט, וַאֲיֵנו רוֹצֵה לְשׁוּב בְּתִשׁוּבָה.

וְהַקְדִּימוֹ הַמְּלָאכִים^ט 'אֶל אַחִיד' ל' אֶל
 עֵשׂוֹ, הַפֶּד מָה שְׁאָמַר לְהֵם יַעֲקֹב מִקְּדוּם,
 'אֶל עֵשׂוֹ אַחִי'^ט, לְרַמֵּז שֶׁהַטְּפָה קְדוּשָׁה
 שְׁהֵיִתָּה לוֹ מִחֲמַת יִצְחָק אָבִיו, כְּכֹר נִשְׁמָטָה

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

כֵּאֵן הֵם עַל פִּי פִירוּשׁ רַש"י שׁו"ל, 'בָּאֵנו אֶל אַחִיד
 אֶל עֵשׂוֹ, שֶׁהֵיִת אֹמֵר אַחִי הוּא, אֲבָל הוּא נוֹהֵג עִמָּךְ
 כְּעֵשׂוֹ הַרְשָׁע, עוֹדֵנוּ בְּשִׁנְאוֹנוֹ. עַה. עַל פִּי שְׁמֹת
 (ל"ב, ט) 'וַיֵּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה
 עִם קָשָׁה עֵרְף הוּא', וּפִירוּשׁ רַש"י, 'קָשָׁה עוֹרְף' -
 מַחְזִירֵן קָשִׁי עֲרַפִּם לִנְגַד מוֹכִיחֵיהֶם, וּמֵמֵאנִים לְשִׁמוּעַ.
 עו. וְהַאֲלֵשִׁיד כָּתַב בְּעִנְיֵן זֶה, 'אֶל אַחִיד אֶל עֵשׂוֹ, וְלֹא
 לֵאמֹר 'אֶל עֵשׂוֹ אַחִיד' כֵּאֵשֶׁר חֲשַׁבְתָּ בְּשִׁלְחַךְ אוֹתֵנוּ
 וְכו', בָּאֵנו אֶל אַחִיד, וַאֲיֵנו כֹּאחַ, רַק עֵשׂוֹ רַע הַלְּבָב.
 עו. בְּדִפּוּיֵי כְּתוּב 'אַחִיד'. עַה. אוֹלֵי יֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁמָה
 שְׁכַתְּבֵנוּ לְפִרְשׁ שְׁאִמְרוּ לוֹ שֶׁהוּא עֲדִינֵן בְּתוֹקְפוֹ
 וּבְגִבּוֹרָתוֹ, הוּא מֵמָה שְׁכַתּוּב בְּאוֹתוֹ פְּסוּק 'וְאַרְבַּע
 מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ', שֶׁהֵם אַרְבַּע מֵאוֹת רֵאשֵׁי גֵיִסוֹת,

לִי וְנִתְגִּירוֹ וְנִתְלַבְּנוּ עִמִּי, וְזֶהוּ 'עִם לְבָן גֵּרְתִּי, וְשׁוֹר
 וְחִמּוֹר רִמּוֹ עַל הַשְּׁתִּים אַחַת יִרוּקָה וְזֶהוּ נִרְמָזָה
 בְּשׁוֹר, וְאַחַת קָשָׁה וְאֵדוּמָה שֶׁהֵן חוֹפִינֵן עַל הַצֵּאֵן,
 וְהַשְּׁתִּים הָאֲחֵרוֹת הֵן נִאֲכָלוֹת וְהֵם לִי כְּמוֹ עֵבֶד
 וְשִׁפְחָה. עַב. רְבִינוּ מְבֹאֵר תְּשׁוּבַת הַמְּלָאכִים לִיעֲקֹב
 בְּדֶרֶךְ 'עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן',
 שְׁבַתְחִילָה מְבֹאֵר מָה שֶׁהֵיִבּוֹ לוֹ הַמְּלָאכִים עַל מָה
 שְׁבִיקֵשׁ יַעֲקֹב לְהַחְזִיר אֶת עֵשׂוֹ בְּתִשׁוּבָה מִפְּנֵי שִׁישׁ
 בּוֹ טְפָה קְדוּשָׁה. וְלֵאחֲרַי מְכַאֵן מְבֹאֵר הֵיִאֵךְ שֶׁלֵּל עֵשׂוֹ
 אֶת טַעֲנַת יַעֲקֹב שֶׁלֵּא יוֹכַל לְנַצְחוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָדִיק
 גָּמוּר. עַג. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וַיֵּשְׁבוּ הַמְּלָאכִים אֶל יַעֲקֹב
 לֵאמֹר בָּאֵנו אֶל אַחִיד אֶל עֵשׂוֹ וְגַם הַלֵּךְ לְקִרְאֲתָךְ
 וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ'. עַה. נִרְאֵה שְׁדַבְּרֵי רְבִינוּ

וְאִם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְעֵשׂוֹ, בְּדַכְתִּיב (בראשית כד, ג) 'וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל וְכוּ', וְאָמְרוּ וַיֵּל (הובא ברש"י שם), רָשָׁע הָיָה וְקָפַץ לִפְנֵי אָבִיו.

וְלָבָן, וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד, פֶּן יִהְיֶה תִּדְבָּר כְּאֹתוֹ תְרוּץ שֶׁהִשְׁעָה

עֲצָמוֹ עַל תְּרוּץ שְׁנֵי דְהִשְׁעָה מִשְׁחַקֵּת לוֹ שְׂאֵנִי, אֶלָּא לְפִי הַתְּרוּץ רֵאשׁוֹן, גַּם כֵּן הוּא סוֹבֵר לְהִלָּחֵם עִמָּךְ, לְפִי שְׂאֵין אֶתָּה צְדִיק גָּמוֹר. וּמִמָּה שֶׁנִּצְחַתָּ לְלָבָן, אֵין רְאִיָּה, לְפִי שֶׁלָּבָן לֹא הָיָה לוֹ זְכוּת יְשיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵף לֹא זְכוּת כְּבוֹד אָב

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

וּבְתוֹאֵל וְכוּ', וְאָמְרוּ רְבוּתֵינוּ וַיֵּל (הובא ברש"י שם), שֶׁלָּבָן הַקְּדִים הִפְסוֹק אֶת לָבָן לְבִתּוֹאֵל אֲבִיו, לְפִי שֶׁלָּבָן רָשָׁע הָיָה, וְקָפַץ לְהִשִּׁיב לִפְנֵי בְתוֹאֵל אָבִיו. וּמְבוֹאֵר מִכָּךְ, שֶׁלָּבָן לֹא הָיָה נֹזֵהר בְּכִיבוֹד אָב, וְגַם זְכוּת יְשיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא הִיתָה לוֹ, וְלָכֵן הָיָה יַעֲקֹב נֹחֵשׁב נִגְדוֹ כְּצְדִיק גָּמוֹר, וְלֹא הָיָה לָבָן יְכוֹל לְנִצְחוֹ. אֲבָל נִגְד עֵשׂוֹ, שֶׁהָיָה זְהִיר בְּכִבוֹד אָב, וְגַם הִיתָה לוֹ זְכוּת יְשיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמְבוֹאֵר בַּמִּדְרָשׁ שִׁיּוּבָא בְּסִמּוּךְ, לֹא הָיָה יַעֲקֹב נֹחֵשׁב כְּצְדִיק גָּמוֹר, וְהָיָה אֲסוּר לִיעֲקֹב לְהַתְּגַרוֹת בּוֹ.¹⁶

'וַיִּירָא יַעֲקֹב מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁעָה שִׁיחָקָה לְעֵשׂוֹ, וַיִּצַּר לוֹ' פֶּן אֵינוֹ צְדִיק גָּמוֹר

וְלָבָן¹⁷, נֹאמֵר בְּהַמִּשְׁךְ הַפְּסוּקִים 'וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד' (בראשית לב, ח)¹⁸, שֶׁהָיָה יַעֲקֹב מִתִּירָא, פֶּן יִהְיֶה תִּדְבָּר כְּאֹתוֹ תְרוּץ

צִיּוּנִים וּמִקּוּרוֹת

כְּצְדִיק גָּמוֹר, לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ לָבָן זְכוּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְזְכוּת כְּבוֹד אָב וְאִם, אֵף שֶׁגַם לִיעֲקֹב לֹא הָיוּ זְכוּיוֹת אֵלֶּה, וְלָכֵן לֹא הָיָה לָבָן יְכוֹל לְנִצְחוֹ, וְאֵילוֹ נִגְד עֵשׂוֹ הָיָה יַעֲקֹב נֹחֵשׁב כְּצְדִיק שְׂאֵינוֹ גָּמוֹר, מַחֲמַת זְכוּיוֹת אֵלֶּה שֶׁהָיוּ לְעֵשׂוֹ וְלֹא לִיעֲקֹב. וַיֵּל"ע. פֶּג. פִּירוּשׁ, רִש"י וְעוֹד מְפָרְשִׁים עֲמִדוֹ עַל כֹּפֶל הַלְשׁוֹן 'וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצַּר לוֹ' עִי"ש. וְרַבֵּינוּ מְבָאֵר, שֶׁוַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד, הוּא לְפִי הַתִּירוּץ שֶׁהִשְׁעָה מִשְׁחַקֵּת לוֹ שְׂאֵנִי, וַיִּצַּר לוֹ הוּא לְפִי הַתִּירוּץ שִׁישׁ חִילוּק בֵּין צְדִיק גָּמוֹר לְצְדִיק שְׂאֵינוֹ גָּמוֹר. פֶּג. לְשׁוֹן הַפְּסוּקִים, 'וַיִּירָא יַעֲקֹב

לֹא הָיָה שְׂהוּא - עֵשׂוֹ, סוֹמֵךְ עֲצָמוֹ עַל הַתְּרוּץ הַשְּׂנֵי שֶׁבְּגִמְרָא בְּרִכּוֹת, דְּרִשְׁעֵי שֶׁהִשְׁעָה מִשְׁחַקֵּת לוֹ שְׂאֵנִי, וְאֵף לְצְדִיק גָּמוֹר אֲסוּר לְהַתְּגַרוֹת עִמּוֹ, שֶׁמֵּא יִנְצַחֵנוּ הַרְשָׁע, אֶלָּא שְׂגַם' לְפִי הַתְּרוּץ רֵאשׁוֹן בְּגִמְרָא שֶׁם, שֶׁלְצְדִיק גָּמוֹר מוֹתֵר לְהַתְּגַרוֹת בְּרִשְׁעֵי אֵף אִם הִשְׁעָה מִשְׁחַקֵּת לוֹ, 'גַּם' כֵּן הוּא - עֵשׂוֹ סוֹבֵר לְהִלָּחֵם עִמָּךְ, לְפִי שְׂאֵין אֶתָּה צְדִיק גָּמוֹר, וְלְצְדִיק שְׂאֵינוֹ גָּמוֹר, אֲסוּר לְהַתְּגַרוֹת בְּרִשְׁעֵי, אֵף לְפִי הַתִּירוּץ הַרֵאשׁוֹן.

וּמִמָּה שֶׁנִּצְחַתָּ לְלָבָן אֵין רְאִיָּה שֶׁתּוֹכֵל גַּם לְנִצְחוֹ, לְפִי שֶׁלָּבָן לֹא הָיָה לוֹ זְכוּת יְשיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה דֵר בְּחוּץ לְאֶרֶץ, וְאֵף לֹא הָיָה לוֹ זְכוּת שֶׁל כְּבוֹד אָב וְאִם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְעֵשׂוֹ - שֶׁהָיָה מְכַבֵּד אֶת אֲבִיו וְאִמּוֹ, כְּפִי שִׁיּוּבָאֵר לְהַלֵּךְ, מֵה שְׂאֵין כֵּן לָבָן, בְּדַכְתִּיב (בראשית כד, ג) 'וַיַּעַן לָבָן

כְּמְבוֹאֵר בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר עה, יב). ע"ט. לְשׁוֹן הַפְּסוּקִים, 'וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל וַיִּאמְרוּ מֵה' יִצַּח הַדְּבָר לֹא נוֹכֵל דְּבַר אֶלְיָדָה רַע אוֹ טוֹב'. פ. אֲוִלֵי הַמִּקּוּר לְדַבְרֵי רִש"י הוּא בְּפִסְקִיתָא זוֹרְתָא שֶׁם שׁו"ל, 'וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל'. מְרוּב חֲצִיפוֹתוֹ קָפַץ בְּרֵאשׁוֹ. פא. וּמְבוֹאֵר דְּבַר חִידוּשׁ מִדְּבַרֵי רַבֵּינוּ, שֶׁהַגְּדֵרָת 'צְדִיק גָּמוֹר, צְדִיק שְׂאֵינוֹ גָּמוֹר', תְּלוּיָה בְּרִשְׁעֵי שֶׁהוּא מִתְּגַרָּה עִמּוֹ, וְהֵינּוּ, שְׂאֵם יֵשׁ לְרִשְׁעֵי זֶה אֵיזָה זְכוּת שְׂאֵין לְצְדִיק, הָרִי הוּא נִגְדוֹ כְּצְדִיק שְׂאֵינוֹ גָּמוֹר, וְאִם לֹא הוּא נֹחֵשׁב כְּצְדִיק גָּמוֹר. שֶׁהָיָה מִתְּבָאֵר מִדְּבַרֵי רַבֵּינוּ, שֶׁכִּלְפִי לָבָן הָיָה יַעֲקֹב נֹחֵשׁב

מִשְׁחָקָת לֹא שָׁאֲנִי. וְעוֹד, וַיִּצְרָר לֹא, שְׁאִפְלוּ יְהִיָּה הַדְּבָר בְּאוֹתוֹ הַתְּרוּץ שֶׁל צְדִיק מִמְּנוֹ בּוֹלַע, יַעֲקֹב מִקְרֵי צְדִיק מִמְּנוֹ, וְלֹא צְדִיק גְּמוּר, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה לֹא יֵשֵׁב בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא כִּבְדֵי אֶת הַרְיֹו וְכוּ'.

זָרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

מיצר, שאף לפי תירוץ זה יוכל עשו לנצחו.

וְזָהוּ מֵה דְאִמְרִינָן בְּמִדְרָשׁ (ב"ר עו, ב), אָמַר יַעֲקֹב, תֹּאמַר שְׁהוּא – עֲשׂוּ בֹא עָלַי מִפְּנֵי זְכוּת מִצְוֹת יִשְׂרָאֵל, וּמִכַּח זְכוּת מִצְוֹת כִּיבוּד אֲב וְאִם, שְׁהָרִי כָּל הַשָּׁנִים הִלְלוּ שְׁהִיִּיתִי בְּבֵית לְבָן, לֹא קִיִּימִי מִצְוֹת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִצְוֹת כִּיבוּד אֲב וְאִם, וְאִילוּ הוּא, עֲשׂוּ, יֵשֵׁב שָׁם וְקִיִּימִי מִצְוֹת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכִבְדֵי אֶת הַרְיֹו וְכוּ'.

בגמרא שֶׁהַשְּׁעָה מִשְׁחָקָת לֹא שָׁאֲנִי, וְלֹכֵן אוֹלֵי יִנְצַח אוֹתוֹ עֲשׂוּ לְפִי שְׁהַשְּׁעָה שִׁיחָקָה לֹא אַז. וְעוֹד, וַיִּצְרָר לֹא, לְפִי שְׁאִפְלוּ יְהִיָּה הַדְּבָר בְּאוֹתוֹ הַתְּרוּץ שֶׁל צְדִיק מִמְּנוֹ בּוֹלַע, צְדִיק גְּמוּר אֵינּוּ בּוֹלַע, מְכַל מִקּוֹם, יַעֲקֹב מִקְרֵי רֵק צְדִיק מִמְּנוֹ – שְׁהִיָּה צְדִיק יוֹתֵר מִעֲשׂוֹ, וְלֹא צְדִיק גְּמוּר שֶׁאֵינּוּ לֹו שׁוֹם חֲטָא, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה, מִשְׁבַּרַּח מִיִּצְחָק וּרְבִיקָה וְעַד עַכְשָׁיו, לֹא יֵשֵׁב יַעֲקֹב בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא כִּבְדֵי אֶת הַרְיֹו וְכוּ', וְלֹכֵן הִיָּה

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

הַמְּלֹאכִים לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן הַמְּקוֹם, וְאִילוּ שְׁלִיחַת הַמְּלֹאכִים לַעֲשׂוֹת הִיָּתֵה נִגְדֵי רִצּוֹן הַמְּקוֹם. וְלֹכֵן סוֹבֵר שִׁישׁ לְלַמּוֹד זֶה מִיּוֹסֵף, שֶׁאֲצַלּוּ נִשְׁתַּלְחוּ מְלֹאכִים לְהִצִּילוֹ, אֶף שֶׁרִצּוֹן הַמְּקוֹם הִיָּה שִׁירֵד לְמִצְרַיִם. ז. שְׁלֵשָׁה מְלֹאכִים לְיוֹסֵף, לְרַמּוֹ עַל שְׁלֵשָׁה מִיָּנִי לְשׁוֹן הִרְעָה שְׁדִיבְרוּ. ח. שְׁלִיחַת הַמְּלֹאכִים מִיַּעֲקֹב לַעֲשׂוֹ, לֹא הִיָּה כְּדֵי לְבַרֵר אִם עֲדִיין עֲשׂוֹ שׁוֹנָאוֹ, אֲלֵא שְׁלַחֵם 'לְאַחִיר', שֶׁמִּפְּנֵי שְׁנוֹלֵד לְיִצְחָק, אִפְשָׁר שִׁיּוֹכֵל לְהַחְזִירוֹ בְּתִשׁוּבָה. ט. אִם הִיָּה עֲשׂוֹ עוֹשֶׂה תִּשׁוּבָה, הִיָּה מֵת מִהֵר וּזוֹכֵה לְעוֹלָם הַבָּא. י. יַעֲקֹב רָצָה שֶׁעֲשׂוֹ יָמוּת מִחַמַּת הַתִּשׁוּבָה, אֶךְ לֹא שִׁיְהַרְגֵנוּ בִּידֵים. יא. יַעֲקֹב שְׁלַח לַעֲשׂוֹ שְׁלֵא יוֹכֵל לְנִצְחוֹ לְפִי שְׁהוּא צְדִיק גְּמוּר. יב. 'עַם לְבָן גְּרָתִי', כִּשְׁם שְׁלָבָן לֹא יִנְצַח אוֹתִי, כִּךְ אִתָּה לֹא תִנְצַחֵנִי. יג. הַמְּלֹאכִים הִשִּׁיבוּ שְׁכָל הַקְּדוּשָׁה נִשְׁמַטָּה מִעֲשׂוֹ וְלֹא יַעֲשֶׂה תִּשׁוּבָה, וַיֵּשׁ בּוֹ רֵק בְּחִינַת 'עֲשׂוֹ'. יד. עֲשׂוֹ הִיָּה סוֹבֵר שְׁהוּא בְּבַחֲבִינַת רִשְׁעָה שְׁהַשְּׁעָה מִשְׁחָקָת לֹו, וְלֹכֵן יִנְצַח אֶת יַעֲקֹב. וְגַם סָבַר שִׁיעֲקַב אֵינּוּ צְדִיק גְּמוּר. טו. לְדַבְרֵי הַמְּלֹאכִים בְּסַבְרַת עֲשׂוֹ, רֵק לְבָן לֹא הִיָּה יוֹכֵל לְנִצְחָת אֶת יַעֲקֹב, לְפִי שְׁלֵא הִיָּו לֹו מִצְוֹת יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכִיבוּד אֲב וְאִם, אֲבָל עֲשׂוֹ יִנְצַחֵנוּ מִחַמַּת זְכוּיּוֹת אֲלֵה שְׁהִיָּו רֵק לֹו וְלֹא לְיַעֲקֹב.

מֵאֵד וַיִּצְרָר לֹו וַיִּחַן אֶת הָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֵת הַצֹּאן וְאֵת הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשָׁנֵי מַחְנוֹת. פד. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, אִמְרוּ [יַעֲקֹב], כָּל הַשָּׁנִים הִלְלוּ [עֲשׂוֹ] יוֹשֵׁב בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, תֹּאמַר שְׁהוּא בֹא עָלַי מִכַּח יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כָּל הַשָּׁנִים הִלְלוּ הוּא יוֹשֵׁב וּמְכַבֵּד אֶת הַרְיֹו, תֹּאמַר שְׁהוּא בֹא עָלַי מִכַּח כִּיבוּד אֲב וְאִם. פה. סִיכּוֹם דְּבָרֵי רַבִּינוּ בְּקִצְרָה. א. הַמְּלֹאכִים שְׁלַח יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ, לֹא הִיָּו מִתּוֹךְ הַמַּחְנֵה שְׁבָאוֹ לְקִרְאָתוֹ כְּשִׁיִּצֵּא מִבֵּית לְבָן, אֲלֵא מְלֹאכִים אֲחֵרִים שְׁנוֹדְמָנוּ לֹו בְּמִיּוּחַד לְכַךְ. ב. הִלְגַּר נִשְׁתַּלְחוּ ה' מְלֹאכִים, לְרַמּוֹ שְׁכֹאשֵׁר יִתּוֹסֵף לְשִׁרֵי הָאוֹת ה"א – הַמְּסוּגֵלַת לְפִרְיָה רַבִּיָּה – וְתִקְרָא שְׁרָה, תּוֹכָה לְהוֹלִיד. ג. אִם הִלְגַּר נֹדְמָנוּ מְלֹאכִים מִמֶּשׁ כְּדֵי לְפִיִּסָּה אֶף עַל פִּי שְׁחֲטָא כְּנִגְדֵי שְׁרָה, כָּל שְׁכֵן שִׁזְדַּמְנוּ לְיַעֲקֹב שְׁלֵא חֲטָא כְּנִגְדֵי עֲשׂוֹ. ד. אִם נִשְׁתַּלְחוּ מְלֹאכִים לְהַפּוֹךְ דַּעַתָּה שֶׁל לְבָן אֶף שְׁהַדְּבָר לֹא הִיָּה מוֹכְרַח כָּל כֵּךְ, בּוֹדָאֵי שְׁרָאוּי שִׁישְׁתַּלְחוּ לְהַפּוֹךְ דַּעַתוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, מִפְּנֵי שְׁהוֹצֵרֵךְ יַעֲקֹב לְכַךְ. ה. יַעֲקֹב הִיָּה צְרִיךְ לְשַׁלּוֹחַ מְלֹאכִים לַעֲשׂוֹ מִחַמַּת שְׁנֵי טַעְמִים. א. כְּדֵי לְפִיִּסָּה אֶת עֲשׂוֹ שְׁלֵא יַעֲלוּב אֶת יַעֲקֹב [דוֹמָה לְהַגְרָן]. ב. כְּדֵי לְהַפּוֹךְ דַּעַתוֹ וְשִׁיּוּדוֹ לֹו עַל הַבְּרִכּוֹת [דוֹמָה לְאַלְיַעֲזָר]. ג. לְרַבִּי יוֹסֵי אֵינּוּ לְלַמּוֹד מִהַגְרָו וְאַלְיַעֲזָר, לְפִי שְׁשֵׁם נֹדְמָנוּ

לומד בתורת זרע שמשון

רוצה להבין יותר?!
 מעונין לשמוע ווארט קולע
 בענייני הפרשה?!
 רעיון קצר ונפלא בענינים אחרים?!
 שיעור תמציתי על דרוש שלם?!

בלשון הקודש * באידיש
 באנגלית * בצרפתית

קול זרע שמשון

ארץ ישראל
 02-80-80-600

ארה"ב
 716-229-4808

לונדון
 0333-300-2515